

TR90 BÖLGESİ

GENÇ GİRİŐIMCİLİĐİN

DESTEKLENMESİ STRATEJİSİ

Hazırlayan:
**URAGEM Eğitim ve
Danışmanlık Ltd. Şti.**

Eylül, 2018 / Trabzon

Belgenin içeriği URAGEM Eğitim ve Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı için hazırlanmıştır. Belgede yer alan görüş ve tespitler çalışmayı hazırlayan hizmet sağlayıcı tarafından geliştirilmiştir. Belge içeriğinde yer alan görüş, tespit ve bilgiler Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansının doğrudan görüşünü yansıtmamaktadır. Bu belgenin tamamı ya da bir kısmı Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansının izni olmadan başka bir belge içeriğinde kullanılamaz, kopyalanamaz başka bir belge için alıntı yapılamaz.

İÇİNDEKİLER

1. Giriş	7
2. Kavramsal Çerçeve	8
3. Türkiye Girişimcilik Politika Çerçevesi ve Destek Programları	10
3.1. Genç Girişimciliğin ve Girişimcilik Kültürünün Yaygınlaştırılmasına Yönelik Destek Programları	12
3.2. Kuluçka Merkezleri, Hızlandırıcılar ve Destek Ağları	15
4. Demografik Veriler ve Sosyo-Ekonomik Göstergeler	17
4.1. Nüfus.....	17
4.2. İş gücü.....	18
4.3. Eğitim.....	19
4.4. Girişimcilik Verileri	20
5. TR90 Bölgesinde Genç Girişimcilik Saha Çalışması Bulguları	22
5.1. TR90 Bölgesinde Genç Girişimcilerin Özellikleri	22
5.1.1. Demografik Özellikler.....	22
5.1.2. Eğitim Durumu.....	23
5.1.3. Girişimcilik Özellikleri	24
5.1.4. Teknokent Kapsamında Faaliyet Gösteren Genç Girişimci Profili.....	30
5.1.5. Genç Girişimcilere Ait Girişimlerin Özellikleri	31
6. Genç Girişimciliğe Yönelik Bölgesel Destekler	33
6.1. Yenilikçi Girişimcilere Yönelik Destekler ve Faaliyetler.....	33
6.2. Kuluçka Merkezleri ve Hızlandırıcılar.....	35
6.4. Girişimcilik Yeteneklerinin Geliştirilmesine Yönelik Faaliyetler	36
6.5. Girişimcilik Destek Ağları	38
6.6. Girişimcilik Projeleri	39
7. GZFT Analizi	40
Güçlü Yönler.....	40
Zayıf Yönler.....	40
Fırsatlar.....	41
Tehditler.....	42
8. Strateji Önerisi	43
8.1.Strateji Çerçevesi.....	43
8.2. Öncelikli Eylem Alanları	44
Eylem Alanı 1: İş Yapma Ortamının Güçlendirilmesi.....	45
Eylem Alanı 3. Finansal Desteklere Erişimin Sağlanması.....	46
Eylem Alanı 5. Girişimcilik Yeteneklerinin Geliştirilmesi ve Girişimcilik Kültürünün Yaygınlaştırılması	48
9. Sonuç	50

Grafik Listesi

Grafik 1: TR90 Bölgesi'nde 2017 Yılında 18-29 Yaş Aralığında Eğitim Durumu	19
Grafik 2: Türkiye genelinde kendi hesabına çalışanların yaş dağılımı,2017	21
Grafik 3: Türkiye genelinde kendi hesabına çalışanların iktisadi faaliyet kolları,2017	21
Grafik 4: Türkiye'de İşveren veya kendi hesabına çalışanların meslek grupları, 2017	22
Grafik 5: TR90 Bölgesi genç girişimci yaş grubu dağılımı (%).....	22
Grafik 6: TR90 Bölgesi Genç Girişimciler Eğitim Durumu	23
Grafik 7: Genç Girişimcilerin Yabancı Dil Bilme Durumu	23
Grafik 8: Genç girişimcilerin "girişimci" tanımında ön plana çıkan özellikler	24
Grafik 9: Genç Girişimcilerin Kendi işini kurma sebepleri.....	25
Grafik 10: Genç Girişimcilerin Aile ve Yakın Çevrelerinde Kendi İşini Kuranlar	25
Grafik 11: Genç girişimcilerin mesleki eğitim kanalları ve girişimlerin faaliyet alanları	26
Grafik 12: Kendi İşinizden Daha Yüksek Gelir Elde Edeceğiniz Bir İş Tercih Eder Misiniz?	26
Grafik 13: Girişim Başlangıç Sermayesi Kaynağı.....	27
Grafik 14: Girişimcilik Eğitimlerine Katılım.....	27
Grafik 15: Girişimcilik Eğitimlerinin Yeterliliği Hakkında Değerlendirme	28
Grafik 16: Genç girişimcilerin işletmenin ilk yıllarında ihtiyaç duydukları eğitim ve danışmanlık alanları.....	29
Grafik 17: Potansiyel Girişimcilerin İş Fikrine Sahip Olma Süresi.....	29
Grafik 18: Teknokent bünyesinde faaliyet gösteren genç girişimcilerin meslekleri	30
Grafik 19: Girişimlerin Ortaklık Yapısı	31
Grafik 20: Faaliyet Sürelerine Göre Girişimlerin Dağılımı (Yüzde)	32

Tablolar Listesi

Tablo 1: Girişimcilik Ekosisteminin Unsurları.....	11
Tablo 2: Türkiye ve TR90 İller Bazında 15-29 Yaş Aralıklarına Göre Nüfus, 2017	17
Tablo 3: İstihdam edilenlerin yıllara göre iktisadi faaliyet kolları (Düzey 2) – Bin Kişi	18
Tablo 4: Türkiye ve TR90 Bölgesi'nde İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İşteki durumu (Bin Kişi).....	18
Tablo 5: TR90 Bölgesi'nde 2017 Yılında İşveren ve Kendi Hesabına Çalışanların Cinsiyete Göre Dağılımı – Bin Kişi.....	19
Tablo 6: 2017 Yılında TR90 Bölgesi İllerinde Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları	20
Tablo 7: TR90 Bölgesi'nde Genç Girişimciliğin Desteklenmesi Öncelikli Eylem Alanları Öneri Seti	44

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ABİGEM	Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
BAĞ-KUR	Esnaş ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BİGG	Bireysel Genç Girişim
DOKA	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
DOKAP	Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı
GEM	Küresel Girişimcilik Monitörü (Global Entrepreneurship Monitor)
GİSEP	Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı
GGK	Genç Girişimciler Kurulu
GZFT	Güçlü-Zayıf Yönler Fırsatlar ve Tehditler
İşGEM	İş Geliştirme Merkezi
İşKUR	Türkiye İş Kurumu
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi
MEB	Milli EĞitim Bakanlığı
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
ÖİK	Özel İhtisas Komisyonu
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBMYO	Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu
TEB	Türkiye Ekonomi Bankası
TEKMER	Teknoloji Geliştirme Merkezi
TGB	Teknoloji Geliştirme Bölgesi
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOBB ETÜ	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
TTO	Teknoloji Transfer Ofisi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

---

1. Giriş

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Genç Girişimciliğin Desteklenmesi Stratejisi, Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)) tarafından ilerleyen dönemlerde çıkılması planlanan sosyal refahın artırılması temalı sonuç odaklı programa altlık oluşturmak üzere hazırlanmıştır.

18 - 29 yaş aralığındaki gençlerin işgücüne katılımlarında genç girişimciliğin mevcut durumu, genç girişimci profili ve genç girişimcilerin girişim süreçlerinde karşılaştıkları sorunları araştırmak, tanımlamak ve program çerçevesinde oluşturulacak eylem planlarına katkı sağlamaktır.

Belge girişimcilik kavramsal çerçevesi, Türkiye'de girişimcilik politika ve destekleri, demografik veriler, saha araştırması bulguları, bölge bazında verilen destekler, GZFT Analizi, strateji önerileri ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Kavramsal çerçeve bölümünde girişimciliğin tanımı yapılmış, belgenin genç girişimcilik alanında sınırları belirlenmiştir. Türkiye'de girişimcilik politika ve desteklerinin incelendiği üçüncü bölümde ise ulusal girişimcilik politikası ve destek programları sunulmuş, girişimcilik politika ve programlarının geliştirilmesi sürecinde bölgesel girişimcilik ekosisteminin önemine değinilmiştir. Belgenin demografik veriler bölümü altında Türkiye ve TR90 Bölgesi'nde 18-29 yaş aralığında genç nüfusun özellikleri, eğitim durumu, iş gücü piyasası ve girişim istatistiklerine yer verilerek genel sosyo-demografik özellikler özetlenmiştir.

Belgenin saha araştırması bulguları bölümünde, çalışma kapsamında TR90 Bölgesi illerinin tamamını kapsayan saha araştırması sonuçlarına yer verilmiştir. Bölge bazında genç girişimciliğin gelişmesi hedefi ile kurum ve kuruluşlar tarafından hayata geçirilen destek programları, genç girişimciliği destekleyen yapılar ve projeler hakkında Türkiye girişimcilik politikası çerçevesi izdüşümünde bilgi verilmiştir. Belgenin yedinci bölümü olan GZFT Analizinde genç girişimciler ve girişimleri "içsel faktörler", bölgesel girişimcilik ekosistemi "dışsal faktörler" olarak ele alınmış ve analiz edilmiştir. Literatür çalışması ve saha araştırması verileri, paydaş ziyaretleri ile desteklenerek güçlendirilmiş, çalışma ile TR90 Bölgesi'nde genç girişimci profili, girişim özellikleri, genç girişimcilerin girişim süreçlerinde karşılaştıkları engeller ve bölgesel destek mekanizmaları tanımlanmıştır.

Belgenin strateji önerileri bölümünde genç girişimciliğin desteklenmesine yönelik stratejik öncelikler ve eylem alanları sunulmuştur. Belgede yer alan hedefler ve eylem alanları belgede anılan kurum ve kuruluşların görüşlerini yansıtmamakta, belgeyi hazırlayan uzman ekibin çalışma sonunda elde ettiği veriler ışığında getirilen öneriler niteliğindedir.¹

1- Burada adı geçen uzman ekip, URAGEM Eğitim ve Danışmanlık LTD. ŞTİ. bünyesinde görevlendirilen kişileri kapsamaktadır.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

TR90 Bölgesi illeri olan Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon'da yürütülen analiz çalışmasında niteliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini genç girişimci ve potansiyel genç girişimcilerden oluşan 100 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada anket ve mülakat tekniği kullanılmıştır. Girişimcilere ulaşılmada KOSGEB Girişimcilik Verilerinden faydalandığı gibi iz sürme yöntemine de başvurulmuştur.

Kullanılan anket formunda 42 soru yer almıştır. Anket formu demografik bilgiler, girişimci profili, girişimin aşamaları ve özellikleri, işletmenin devamlılığı başlıklarında tasarlanmıştır. Henüz işini kurmamış olan potansiyel girişimciler için ise ayrıca bir bölüm eklenmiştir. Gerçekleştirilmiş olan saha çalışması sonucunda elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences (bundan sonra SPSS olarak anılacaktır) ortamına aktarılmıştır ve bu sayede verilerin nitelikli olarak okunmasına imkân sağlanmıştır.

Doğrudan girişimcilerle gerçekleştirilen görüşmelere ek olarak, bölge illerinde girişimcilik ekosistemini ve bölgesel teşvik mekanizmalarının işleyişini analiz etmek amacı ile paydaş ziyaretleri gerçekleştirilerek ilgili kamu kurum ve STK'larla görüşülmüştür.

2. Kavramsal Çerçeve

Girişimcilik kavramı ilk olarak iktisat biliminde yer bulmuş, yıllar içinde iktisat teorilerinin değişmesi ile girişimcilik kavramı da değişmiştir. Tarıma dayalı ekonominin hâkim olduğu 18. yüzyılın ortalarında tarımsal girişimci odağında tanımlanan girişimcilik, yüzyılın sonlarına doğru iktisatta klasik düşüncenin hâkim olmasıyla risk ve yenilik kavramları ile tanımlanmaya başlanmıştır.² Girişimcilik ve girişimciliğin kalkınmadaki rolü ile ilişkili tanımlar sıklıkla yenilik ve yenilikçilik kavramları ile anılır olmuştur.³ Ekonomi literatüründe girişimcilik tanımı yıllar içinde değişmiş, tarıma dayalı ekonomilerin hâkim olduğu dönemde tarımsal çıktının ticareti-ne dayalı tarımsal girişimci vurgusu yapılırken, sanayi devriminden sonra risk alan ve üreten, yenilik yaparak ekonomik kalkınmada rol oynayan kişi girişimci olarak tanımlanmıştır.

Girişimciliğin tek ve kesin bir tanımı olmamakla birlikte, küresel rekabetin yaşandığı günümüzde yenilik kavramı girişimciliğin tanımında halen önemli bir yere sahiptir. Küresel Girişimcilik Endeksi⁴ tarafından yapılan tanıma göre girişimci, yeni bir işe ve yaratıcılığa atlandır. Girişimci kendine iş kazandırma, yeni bir iş organizasyonu veya zaten var olan işi bireysel olarak ya da takım halinde genişletmeye, yenden kurmaya çalışan kişidir (GEM, 1999). OECD ise girişimciyi yeni iş imkânlarını şekillendiren ve kaynakları iyi değerlendirme kabiliyetine sahip olan kişi olarak tanımlamaktadır (OECD 1998).

2. "Girişimciliği ekonomi literatüründe ilk olarak tanıyan Richard Cantillon'dur. Cantillon'a göre girişimci hammaddeyi - genellikle tarım ürünü- işlemek için belirli bir fiyattan alır ve sonucunda belirsiz bir fiyata satar (Filion,1997; 2). Belirsiz fiyat ile belirli fiyat arasında girişimcinin kârı veya zararı olur. Girişimciyi bu faaliyete motive eden de sonucunda elde etmeyi umduğu kârdır (Winata, 2008: 13). Cantillon'a göre, girişimciliğin kökenini öngörü eksikliği ve risk almaya istekli olmak oluşturur. Klasik iktisatta girişimcilik kavramını en geniş çapta ele alan iktisatçı John Baptiste Say'dir (Peneder, 2009; 80). Say, iktisadi gelişmeyi girişimci faaliyetinin sonucu olarak görür. Cantillon gibi girişimciyi kendi sermayesini yatırdığı için risk alıcı olarak ele alır. Say, girişimciyi yenilik ile ilişkilendirir ve girişimciyi değişimin öznesi olarak nitelendirir. Say'ın kendisi de bir girişimci ve modern anlamda girişimcinin sınırlarının ne olduğunu açıklayan ilk kişidir (Filion, 1997; 2)." Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi • 29 / 2013, Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter, Perihan Hazel Er.

3. Girişimcilik ve girişimciliğin kalkınmadaki rolü ile ilişkili tanımlarda sıklıkla Schumpeter anılmaktadır. Schumpeter girişimciyi yenilik yapan, denenmemiş teknolojileri geliştirilen, buluş yaparak veya yeni bir ürün için denenmemiş bir üretim tekniği geliştiren ya da var olan bir ürünü yeni yöntemler ile üreterek ya da endüstrileri yeniden düzenleyerek üretim yöntemlerinde reform yapan ya da daha çok devrim yaratan kişi ya da kişiler olarak görür. (Schumpeter 1975:132), Türkiye'nin Yenilikçi Girişimcileri, Mehmet Cansız, s.14

4. Küresel Girişimcilik Endeksi (Global Entrepreneurship Monitor - GEM) Küresel Girişimcilik Endeksi (GEM); 1999 yılında ABD Babson Koleji ve İngiltere'de bulunan Londra İşletmecilik Okulu arasında ortak bir proje olarak başlatılmıştır. Bu projenin amacı "neden bazı ülkelerin diğer ülkelere daha fazla girişimci" olduğunu göstermektir. 19 yıllık süreçte Küresel Girişimcilik Monitörü; bir dizi küresel yayın, ülkesel ve "özel konu" esaslı yıllık raporlar üzerinde en zengin bilgi kaynağı haline gelmiştir. Küresel Girişimcilik Monitörü, ülkeleri belirli kriterler çerçevesinde değerlendirerek girişimcilik faaliyetleri ile ilgili olarak hem ülkesel bazda hem de dünya ülkelerinin karşılaştırmalı girişimcilik raporlarını sunmaktadır. Küresel Girişimcilik Monitörü raporuna 2006 yılında dâhil olan Türkiye, girişimcilik potansiyeli yüksek ülkeler arasında yer almaktadır. (GİSEP, s.21)

Girişimcilik tanımlarının yanı sıra girişimcilik konusunda geliştirilebilecek strateji ya da eylem alanlarının hedef kitle özelliklerine en uygun şekilde tanımlanabilmesi için operasyonel sınırların da belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında yapılan tanımlar aynı zamanda bu belgenin kavramsal ve operasyonel sınırlarını belirlemek için de kullanılmıştır. Buna göre;

- Girişimcinin faaliyet gösterdiği işletme; mikro, küçük veya orta ölçekli işletmedir,
- Girişimci tek başına faaliyet gösterebilir veya işletmesinde bir veya daha fazla çalışan istihdam edebilir,
- Girişimci işletmesini Türk Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu, Esnaf ve Sanatkarlar Meslek
- Kuruluşları Kanunu ve ilgili diğer kanunlarda tanımlanan şekil ve türde kurar.
- Potansiyel girişimci kendi işini kurma niyeti/ihtimali olan kişidir.
- Kuruluş aşamasındaki girişimci, yeni bir iş kurma eylemini başlatan kişidir.
- Yeni girişimci, 42 aydan (3,5 yıldan) az bir süre için bir işletmenin sahip-yöneticisi olan kişidir,
- Genç girişimci tek başına veya en az %30 payla bir işletmenin sahibi olan 18 - 29 yaş arası kişiler veya 18 - 29 yaş arası potansiyel girişimcilerdir.
- Yenilik (inovasyon), yeni veya önemli ölçüde değiştirilmiş ürün (mal ya da hizmet), veya sürecin; yeni bir pazarlama yönteminin; ya da iş uygulamalarında, iş yeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni bir organizasyonel yönetimin uygulanmasıdır. Bu çerçevede yenilikçi girişimci ise bu faaliyetleri yerine getirendir.⁵

3. Türkiye Girişimcilik Politika Çerçevesi ve Destek Programları

Türkiye’de girişimcilik politikası uzun yıllar boyunca KOBİ politika ve eylem planları dâhilinde ele alınmıştır. Girişimciliğin ekonomik kalkınma ve istihdam üzerindeki etkisi, KOBİ’ler ve girişimcilerin farklı desteklere ihtiyaç duyması girişimcilik politikasının KOBİ politikalarından ayrı ele alınması sonucunu beraberinde getirmiştir.

Türkiye’de girişimciliğin geliştirilmesine yönelik çalışmalar bir çatı altında toplayarak güçlü bir ekosistem dâhilinde stratejiler oluşturulmasını ve uygulamaya geçirilmesini sağlamak amacıyla 2012 yılında Girişimcilik Konseyi kurulmuş ve çalışmaların koordine edilmesi görevi KOSGEB’e verilmiştir. Konseyin en önemli insiyatiflerinden bir tanesi Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planının hazırlanmasıdır. 2015 – 2018 yıllarını kapsayan Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı (GİSEP) hazırlanmış ve uygulamaya konmuştur.

Ulusal düzeyde girişimcilik politikası kalkınma planları çerçevesinde yer almaktadır. Onuncu Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları dâhilinde belirlenen özel ihtisas komisyonları arasında Girişimciliğin Geliştirilmesi Özel İhtisas Komisyonu kurulmuştur. Komisyon tarafından hazırlanmış olan raporda girişimcilik politikasına ilişkin şu ifadeler yer verilmiştir; “Girişimcilik politikamız tüm girişimci tiplerini kapsayacak olmakla beraber, yenilikçi ve yeni kurulan işletmelere odaklanmalıdır. Yenilikçi olarak tanımlanmayacak girişimciler de ekonomimiz açısından göz ardı edilemeyecek kadar büyük bir önem taşımalarına rağmen, 2023 hedeflerimize ulaşılması için gereken atılımı yeni ve yenilikçi girişimler yapacaktır. Girişimcilik politikamız, hem bilim, teknoloji, yenilik hem de bölgesel kalkınma politikalarımıza yakınsamalı; ulusal girişimcilik ekosistemimizin yenilikçiliğin ve bölgelerimizin getireceği dinamizmden beslenmesini sağlayacak kurumsal düzenlemelere ve kapasite geliştirme faaliyetlerine öncelik verilmelidir.”⁶

Girişimcilik politikasının birçok politika alanıyla doğrudan ve dolaylı ilişki içinde bulunan yatay bir politika alanı olduğunun altını çizen ÖİK Raporu, girişimciliğin gelişmesinde bütüncül bir yönetim yaklaşımının güçlendirilmesinin önemine vurgu yapmıştır. Ekonomik kalkınmada rol oynayan farklı bileşenlerin etkinleştirilmesinde kurum ve kurumlar arasında koordinasyonun önemi vurgulanmış, Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde kurulan Kalkınma Ajanslarının bu yönde oynayacağı role dikkat çekilmiştir. Raporda şu ifadelere yer verilmiştir; “Girişimcilik politika alanının etkin bir şekilde yönetilebilmesi için merkezi aktörler arasındaki rol paylaşımına ek olarak, ulusal ve bölgesel/yerel aktörler arasındaki etkileşim ve tamamlayıcılığın da önemi artacaktır. Dokuzuncu Kalkınma Planı Döneminde kurulmuş olan Kalkınma Ajansları bu noktada birçok açıdan kilit öneme sahip olacaklardır.”⁷

Girişimciliğin Geliştirilmesi Özel İhtisas Komisyonu Raporunda girişimcilik politika ve stratejilerinin geliştirilmesinde girişimcilik ekosistemini oluşturan tüm unsurlarının gelişmesine dikkat çekilmiştir. Bu unsurlar Küresel Girişimcilik Monitörü çerçevesinde girişimcilik performansının belirleyicileri olarak altı ana eksen altında ele alınmaktadır: (1) Düzenleyici Çerçeve, (2) Pazar Koşulları, (3) Finansa Erişim, (4) Bilgi Birikiminin Oluşumu ve Yayılımı, (5) Girişimcilik Yetenekleri ve (6) Kültür.

6. Girişimcilik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s.18

7. Girişimciliğin Geliştirilmesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s.65

Tablo 1: Girişimcilik Ekosisteminin Unsurları

Düzenleyici Çerçeve	Pazar Koşulları	Finansa Erişim
• İdari Yük (iş kurma/büyütme),	• Rekabet mevzuatı,	• Kredi piyasaları,
• İcra ve iflas mevzuatı,	• Dış pazarlara erişim,	• Özel sermaye,
• Sağlık ve çevre mevzuatı,	• İç pazara erişim,	• Girişim sermayesi,
• Ürün ve iş piyasaları mevzuatı,	• Kamu ihaleleri,	• Yatırım melekleri,
• Adalet sistemi, Vergi sistemi,	• Kamunun rolü,	• Sermaye piyasaları
• Sosyal güvenlik mevzuatı	• Pazarın kalitesi	
Bilginin Oluşu ve Yayılımı	Girişimcilik Yetenekleri	Kültür
• Ar-Ge yatırımları,	• Eğitim ve deneyim, Öğrenim,	• Risk algısı,
• Üniversite-sanayi işbirliği,	• Girişimcilik altyapısı,	• Girişimci algısı,
• Firmalar arası işbirlikleri,	• Danışmanlık/egitim hizmetleri,	• İş sahibi olma istekliliği,
• Teknoloji, internet	• İşgücü hareketliliği	• Sosyal sermaye ve güven ilişkileri

Kaynak: OECD,2012 (Girişimciliğin Geliştirilmesi ÖİK Raporu)

Girişimcilik Konseyi tarafından 2015 -2018 dönemi için hazırlanan Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planının genel amacı, “Ülkemizde girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak, güçlü bir ekosistem oluşturmak ve girişimciliği geliştirmek” olarak belirlenmiştir. Bu hedefe yönelik olarak 6 müdahale alanı ve ilişkili stratejik eylem alanları belirlenmiştir. Girişimcilik ekosisteminin unsurlarını da gözetilen müdahale alanları ve stratejik hedefler;

1. Girişimci dostu düzenleyici çevrenin geliştirilmesi,
2. Yenilikçi girişimciliğin desteklenmesi
3. Kadın girişimciliği, genç girişimciliği, eko girişimcilik, sosyal girişimcilik ve küresel girişimcilik gibi öncelikli tematik alanlarda ve genel alanlarda sürdürülebilir bir destek sisteminin geliştirilmesi ve uygulanması,
4. Girişimcilik kültürünün geliştirilmesi,
5. Örgün ve yaygın eğitim düzeyinde girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve girişimcilere yönelik danışmanlık sisteminin geliştirilmesi,
6. Girişimcilerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması şeklindedir.

Belirlenen genel hedef, müdahale alanları ve eylem planları dâhilinde, girişimciliğin gelişmesinde etkili olacak unsurlara yönelik adımlar ilgili kurum ve kuruluşların stratejik plan ve programlarında yerini almıştır.

Onuncu Kalkınma Planı'nda girişimcilik politikasına Girişimcilik ve KOBİ'ler başlığı altında yer verilmiştir. KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılarak ekonomik büyüme ve katkılarının yükseltilmesinin temel amaç olarak belirtildiği Kalkınma Planı'nda öncelikle hızlı büyüyen veya büyüme potansiyeline sahip girişimcilerin desteklenmesinin esas olduğuna vurgu yapılmıştır.

Kalkınma Planı dâhilinde yer alan girişimcilik politikası kapsamında, örgün ve yaygın eğitim yolu ile girişimcilik kültürünün artırılması, girişimcilik ekosistemine hizmet ve destek sağlayan kurum ve kuruluşların geliştirilmesi ve yeniden yapılandırılması, kuluçka ve hızlandırıcıların nitelik ve niceliklerinin artırılarak etkinleştirilmesi, özel hedef gruplarına (kadın, genç, engelli vb.) yönelik desteklerin sağlanması, girişimcilerin ve KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması gibi girişimcilik ekosisteminin bileşenlerini gözetilen öncelikler yer almaktadır. Onuncu Kalkınma Planı'nda yer alan girişimcilik politikasına yönelik maddeler şu şekildedir;

- Girişimcilik kültürü; eğitimin her kademesinde girişimciliğe yönelik örgün ve yaygın eğitim programları, girişimcilik eğitimlerinin niteliğinin artırılması, girişimci rol modellerinin tanıtılması ve ödüllendirilmesine yönelik uygulamalar yoluyla geliştirilecektir.
- Girişimcilik ekosisteminde hizmet ve destek sağlayan tüm kurum ve kuruluşların kurumsal kapasiteleri ve işbirliği düzeyleri artırılabilecektir. Kamu tüzel kişiliğine sahip meslek kuruluşları, ekonomiye katkılarını artırmak ve girişimciliği desteklemek üzere yeniden yapılandırılacaktır.
- Kuluçka, iş geliştirme merkezleri ve hızlandırıcıların nicelik ve nitelikleri artırılarak etkin bir şekilde hizmet vermeleri sağlanacaktır. Bu kapsamda kamu, STK'lar ve özel sektör işbirliğiyle destek modelleri geliştirilecektir.
- Girişimcilik ve KOBİ desteklerinin sağlanmasında yenilik, verimlilik ve istihdam artışı, büyüme, ortak iş yapma gibi ölçütlerin yanı sıra kadın, genç girişimcilik ve sosyal girişimciliğe de öncelik verilecektir. Uygulamada izleme ve değerlendirme süreçleri iyileştirilecek, etki analizlerinden yararlanılarak desteklerin ekonomiye katkısı ölçülecektir.
- Girişim sermayesi, bireysel katılım sermayesi, kredi garanti fonu, mikro kredi uygulamaları ve sermaye piyasası imkânları geliştirilerek, yeni girişim ve KOBİ'lerin finansmana erişimi kolaylaştırılacaktır.⁸

3.1. Genç Girişimciliğin ve Girişimcilik Kültürünün Yaygınlaştırılmasına Yönelik Destek Programları

KOSGEB başta olmak üzere girişimcilik ekosisteminin ve girişimciliğin gelişmesine katkıda bulunan kurum ve kuruluşların strateji, program ve destekleri aşağıda özetlenmiştir. Bu kısımda genç girişimciliğin desteklenmesi odaklı destekler hakkında bilgilere yer verilmiştir.

KOSGEB: KOSGEB'in girişimciliğin geliştirilmesi alanında politika ve stratejilerin belirlenmesinde kurumlar arası koordinasyon rolüne ek olarak, girişimcilik destek programlarının hayata geçirilmesinde de öncü kuruluş olduğu görülmektedir. KOSGEB tarafından girişimciliğin geliştirilmesine yönelik programlar 2010 yılına kadar KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında girişimcilik yeteneklerinin ve kültürünün geliştirilmesiyle ilgili çalışmalar şeklinde hayata geçirilmiş ve yeni işletmelerin kurulması yönünde olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

2010 yılında KOSGEB destek mekanizmaları yeniden yapılandırılmıştır ve söz konusu yapılandırma sonucunda Girişimcilik Destek Programı geliştirilmiştir. Amacı, ekonomik kalkınma ve istihdam sorunlarının çözümünün temel faktörü olan girişimciliğin desteklenmesi, yaygınlaştırılması ve başarılı işletmelerin kurulmasını sağlamak olan program, dört bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler; i) Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi, ii) Yeni Girişimci Desteği, iii) İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) Desteği ve iv) İş Planı Ödülü'dür.⁹ Destek programının bileşenleri aşağıda özetlenmektedir.¹⁰

i. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri, girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak ve girişimcilerin bir iş planına dayalı olarak kuracakları işletmelerin başarı düzeylerini artırmak amacıyla düzenlenir. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerinin hedef kitlesi kendi işini kurmak isteyen gerçek kişiler olup, eğitimler genel katılıma açık olarak düzenlenebileceği gibi, genç girişimci, kadın girişimci ve yükseköğretim kurumları öğrencileri gibi belirli bir hedef kitle grubuna yönelik olarak da yapılabilir. Eğitimler KOSGEB ve KOSGEB Birimleri, ulusal ve uluslararası projeler kapsamında KOSGEB tarafından, KOSGEB tarafından onaylanan kurum ve kuruluşlar tarafından, yükseköğretim veya ortaöğretim kurumları tarafından örgün eğitim kapsamında verilen ve KOSGEB tarafından onaylanan girişimcilik dersleri şeklindedir.

8. Onuncu Kalkınma Planı, Girişimcilik ve KOBİ'ler, s.92, 93

9. KOSGEB Girişimcilik Destek Programı, Mevzuat <http://www.kosgeb.gov.tr>

10. Bu bölümün hazırlanmasında KOSGEB Girişimcilik Destek Programı Amaç, Kapsam ve Tanımlar Belgesinden yararlanılmıştır. Mevzuatın yayımlandığı www.kosgeb.gov.tr adresine 05.09.2018 tarihinde, saat 16:32'de erişim sağlanmıştır.

ii. **Yeni Girişimci Desteği**, Uygulamalı Girişimcilik Eğitimini tamamlayan ve işletmesini kuran girişimciler tarafından kullanılabilir. Girişimcilerin kurmuş oldukları işletmelerdeki kurucu ortak olarak paylarının en az yüzde otuz olması gerekmektedir. İŞGEM'de yer alan işletmeler eğitime veya programa katılma şartı aranmaksızın bu destekten yararlanabilir.

iii. **İş Geliştirme Merkezleri**, bünyesinde barındırdığı işletmelere, işletme geliştirme koçluğu, destek ağlarına ulaşım, finans kaynaklarına erişim imkânı, uygun koşullarda iş yeri mekânı, ortak ofis ekipmanı, ofis hizmetleri gibi hizmetler sunarak işletmelerin en kırılgan oldukları ilk yıllarını sağlıklı bir şekilde aşmalarını ve büyümelerini sağlamak amacıyla kurulan ve işletilen merkezlerdir. Başvuru; belediyeler, yükseköğretim kurumları, özel idareler, meslek kuruluşları, inkübatörler tarafından münferiden veya birlikte yapılabilir.

iv. **İş Planı Ödülü**: Yükseköğretim kurumlarınca ör-
gün eğitim sistemi içinde girişimciliğin ayrı bir ders olarak verilmesi halinde, bu dersi alan öğrenciler arasında KOSGEB ve ilgili yükseköğretim kurumu işbirliği ile düzenlenen ödüllü yarışmalar sonucunda verilir. Hazırladıkları iş planları ilk üç dereceye girmiş olan öğrencilerden işletmesini kurmuş olmaları kaydı ile en başarılı iş planı sahibine mevzuatta belirlenen para ödülü verilir. Yurtiçi veya yurtdışında faaliyet gösteren kurum/kuruluşlar tarafından düzenlenen, KOSGEB tarafından uygun bulunan ödüllü/ödüksüz yarışmalar sonucunda sundukları iş fikirleri/iş modelleri/iş planları, ilk üç dereceye girmiş olan yarışmacılara, Türkiye'de kuracakları işletmeleri/mevcut işletmeleri ile başvurmaları kaydı ile mevzuatta belirlenen miktar kadar para ödülü verilmektedir.

Girişimcilik kültürünün geliştirilmesi ve toplumdaki girişimci algısının güçlendirilmesi için sıkça kullanılan bir yöntem de ödüllü girişimcilik yarışmalarıdır. 2006 yılından beri verilmekte olan Avrupa Girişimciliği Teşvik Ödülü 2010 yılına kadar sadece üye ülkeler ve Norveç'in katılımına açık bir program olmasına rağmen, Avrupa KOBİ Haftası etkinliklerine aktif olarak katılan KOSGEB'in çabaları sonucunda programa Türkiye'nin de dâhil edilmesi sağlanmıştır.

TÜBİTAK: TÜBİTAK tarafından verilmekte olan girişimcilik destekleri yenilikçi girişimcilerin desteklenmesine katkıda bulunmakta, girişimcilik kültürünün gelişmesini ve yaygınlaşmasına olanak tanımaktadır. **TÜBİTAK tarafından verilmekte olan destekler:**¹¹

- i. 1512 Teknogirişim Sermayesi Destek Programı (Girişimcilik Aşamalı Destek Programı)
- ii. 2238 Girişimcilik ve Yenilikçilik Yarışmaları Programı
- iii. 1601 Yenilik Girişimcilik Alanlarında Kapasite Artırılmasına Yönelik Destek Programı,
- iv. 2239 Girişimcilik ve Yenilikçilik Eğitim ve Araştırma Faaliyetlerini Destekleme Programı
- v. 1514 Girişim Sermayesi Destekleme Programı

1601 Yenilik Girişimcilik Alanlarına Kapasite Artırılmasına Yönelik Destek Programı, Teknogirişim Desteğini girişimcilere kullandıracak uygulayıcı kuruluşların belirlenmesi destek programıdır. Uygulayıcı Kuruluşlar girişimcilerin TÜBİTAK tarafından belirlenecek tematik alanlarda iş fikirleri başvurularının toplanması ve değerlendirilmesi, başarılı bir iş planına dönüşme olasılığı yüksek olan iş fikirleri için girişimcilere ön kuluçka/hızlandırıcı hizmetlerinin verilmesi ve girişimcilerin hazırlayacağı iş planı önerilerinin başvurusu için uygunluğunun değerlendirilmesi faaliyetlerini yürütmektedir.

1512 Teknogirişim Sermayesi Desteği: Teknogirişim sermayesi desteği, yapısı ve aşamalı uygulanma şekli itibarı ile Girişimcilik Aşamalı Destek Programı olarak da anılmaktadır.

Program ile ülkemizde nitelikli girişimciliğin özendirilmesi ve girişimciler tarafından uluslararası piyasalarda rekabet edebilen, yenilikçi, teknoloji düzeyi yüksek ürün ve süreçleri geliştirebilen teknoloji tabanlı başlangıç firmalarının oluşturulması hedeflenmektedir. Bu program yenilikçi iş fikirlerinin ticari ürüne/süreçe/hizmete dönüştürülmesine yönelik üç aşamadan oluşmaktadır. Girişimci her bir aşamayı sırasıyla tamamlayarak TÜBİTAK tarafından uygun bulunması durumunda bir sonraki aşamaya geçebilir.

11. Bu bölüm kapsamında yer alan bilgiler destek programlarının mevzuata ilişkin belgeleri ve TÜBİTAK internet sitesinden derlenerek hazırlanmıştır.

- **Aşama 1;** girişimcilerin iş fikirlerini uygulayıcı kuruluşlara sunduğu, uygulayıcı kuruluşun bu iş fikirlerini değerlendirdiği, başarılı bir iş planına dönüşme olasılığı yüksek olan iş fikirleri için girişimcilere eğitim, rehberlik, kuluçka vb. hizmetler verdiği, iş fikrinin iş planına dönüşmesi sürecinde fikrin ticari açıdan doğrulanması çalışmalarının yürütüldüğü aşamadır.

- **Aşama 2;** iş planlarının destek uygulama esasları çerçevesinde değerlendirilmesi ile başlayan aşamadır. Değerlendirme sonucunda desteklenmesi uygun bulunan iş planları için girişimciden tanımlı bir zaman aralığı içinde kuruluş tanımına uygun şirket kurması istenir. TÜBİTAK ile kuruluş arasında sözleşme imzalanmasından sonra kuruluşa teminat alınmaksızın hibe olarak proje desteği ve sermaye desteği sağlanır. Teknogirişim sermaye desteği ile kuruluşun iş planı çerçevesinde gerçekleştireceği kavramsal tasarım, teknik ve ekonomik fizibilite, teknolojik geliştirme (ticari prototip, demo, benzetim, yazılım algoritması vb.) faaliyetleri ve bu faaliyetler sonucu elde edilen çıktıların ticari değere dönüştürülmesi çalışmaları Aşama 2 dahilindedir.

- **Aşama 3;** kuruluşun bir önceki aşamada elde ettiği çıktıların, Ar-Ge çalışmalarıyla performans ve işlevsellik bakımından iyileştirilmesi ile ticarileşme potansiyellerinin artırılmasını amaçlayan aşamadır. Aşama 3, kuruluşun proje önerisi hazırlayarak TÜBİTAK KOBİ Ar-Ge Başlangıç Destek Programı'na başvurması ve teknolojik doğrulaması yapılmış projenin bu programa özel kriterler çerçevesinde değerlendirilmesi ile başlar. Bu aşamada detay tasarım, ticari prototipin işlev ve performans bakımından iyileştirilmesi, denemeler ve saha testleri gibi faaliyetler gerçekleştirilir.¹²

Milli Eğitim Bakanlığı Örgün ve Yaygın Girişimcilik Eğitimi: Girişimciliğin desteklenmesi Milli Eğitim Bakanlığının örgün ve yaygın eğitim programları kapsamına alınmıştır. Girişimci bireylerin yetiştirilmesinde ve temel girişimcilik yetkinliklerinin kazandırılmasında eğitimin rolü kritik öneme sahiptir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından girişimciliğin desteklenmesine yönelik örgün ve yaygın eğitim hedefleri şu şekildedir:

- Gençlerin özgüvenli, yaratıcı, risk ve inisiyatif alabilen, girişimci kafa yapısına sahip bireyler olması, diğer bir ifade ile bu bireylerin girişimcilik temel yetkinliğine sahip olması,
- Girişimci bireylerin işverenler tarafından tercih edilebilirliğinin sağlanması,
- Yenilikçi yeni işletmelerin kurulması,
- Girişimcilerin toplumdaki ve ekonomideki rolünün artması

Yukarıda belirtilen hedeflere ulaşılmasında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından adımlar atılmaktadır. Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018) ve Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planında (2010-2014) ilk ve orta öğretim okullarının bireysel stratejik planlarına alınmıştır.¹³

12. TÜBİTAK 1512 Teknogirişim Sermayesi Desteği Uygulama Esasları

13. Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı, s.29

3.2. Kuluçka Merkezleri, Hızlandırıcılar ve Destek Ağları

Kuluçka merkezleri girişimlerin özellikle başlangıç aşamasında karşılaşılabilecekleri zorlukları aşmalarına, ihtiyaç duyabilecekleri fiziksel ortam, bilgi, yatırımcılara ulaşma, pazarlama, ürün geliştirme gibi alanlarda eğitim ve danışmanlık imkânlarına ulaşabilecekleri merkezler olarak tanımlanabilir. Kuluçka merkezleri girişimlerin ilk yıllarında hayatta kalabilmelerini gerek fiziksel ortam, ekipman, araç ve gereçler gerekse çeşitli eğitim, danışmanlık ve mentörlük hizmetleri ile sağlayan mekanizmalardır.

Türkiye’de kuluçka merkezleri Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde kurulmaktadır. Teknoloji geliştirme Bölgelerinin Uygulama Yönetmeliğinde kuluçka merkezleri; “özellikle genç ve yeni işletmeleri geliştirmek amacıyla; girişimci firmalara ofis hizmetleri, ekipman desteği, yönetim desteği, mali kaynaklara erişim, kritik iş ve teknik destek hizmetlerinin bir çatı altında tek elden sağlandığı yapılar” olarak tanımlanmaktadır.

Kuluçka Merkezleri ile ilişkili bir yapı olan Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER) ise Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği ile yönetici şirketin görev ve sorumluluklarını düzenleyen maddesi uyarınca hayatta geçirilmektedir. Söz konusu madde uyarınca Teknoloji Geliştirme Bölgesi Yönetici Şirketi “Bölge faaliyete geçtikten sonra; üç yıl içerisinde teknoloji transfer ofisinin kurulması, bölge içerisinde KOSGEB tarafından işletilen teknoloji geliştirme merkezi yok ise en geç bir yıl içerisinde kuluçka merkezinin kurulması” ile yükümlüdür.

TEKMER: KOSGEB, üniversitelerin katma değeri yüksek sonuçlar elde edebilmeleri ve işletmelerle yakın ilişkiler kurarak yenilikçi ürün ve prosesler geliştirebilmeleri ihtiyacından yola çıkarak, 1991 yılından itibaren üniversite kampüslerinde kurduğu Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER’ler) aracılığı ile Üniversite-Sanayi-Kamu İşbirliği alanında çok önemli bir adımı gerçekleştirmiştir. Böylece üniversitelerin temsil ettiği beyin gücü, bilimsel çalışma ortamı, teknoloji kullanımı ve temel araştırma altyapısıyla, KOBİ’lerin temsil ettiği girişimci, yaratıcı ve yenilikçi üretim gücünün bütünleşerek KOBİ’lerin ihtiyaç duyduğu teknolojik olanaklardan yararlanmalarının yolu açılmıştır. Üniversiteler, araştırma merkezleri ve diğer kurum/kuruluşlar ile inkübasyon hizmeti vermek üzere yapılan işbirliği protokollerini çerçevesinde kurulan TEKMER’ler tarafından, yeni ürün/hizmet ve üretim teknolojilerini geliştiren işletmelerin ve girişimcilerin Ar-Ge, inovasyon ve endüstriyel uygulama faaliyetlerine destek sağlanmaktadır.¹⁴

İŞGEM: KOSGEB tarafından başarılı işletmeler oluşturulması sürecine kapsamlı destek sağlayarak, bu süreci hızlandırma ve sistematikleştirme amacıyla desteklenen bir diğer örgütlenme biçimi kısaca İŞGEM olarak adlandırılan işletme kuluçkalarıdır. Bağımsız tüzel kişilik olarak girişimcilik konusunda sorumluluk üstlenmiş kurum/kuruluşlar tarafından kurulan ve şirket statüsünde faaliyet gösteren İŞGEM’ler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlarla çalışarak elde edilen deneyimlerin sonucunda uluslararası temel kriterler gözetilerek ülke koşullarımıza uygun bir model çerçevesinde kurulmakta ve işletilmektedir.

Hızlandırıcılar ise girişimcilere büyüme aşamasında eğitim, finans, danışmanlık ve mentörlük sağlayarak kısa sürede büyümelerini sağlayan girişimci programları olarak tanımlanabilir. Türkiye’de girişimcileri destekleyen başarılı girişimci programları bulunmaktadır. Söz konusu hızlandırıcılar arasında İTÜ Arı Teknokent Çekirdek Hızlandırma Programı, ODTÜ Atom, Sabancı Üniversitesi Inovent, TOBB ETU-Garaj sayılabilir.

Türkiye’de girişimcilerin bilgilendirilmesi ve destek verilmesi amacı ile faaliyet gösteren ağlar arasında hedef grubu genç girişimciler olan TOBB Genç Girişimciler Kurulu girişimcilik kültürünün gelişmesi, genç girişimcilerin desteklenmesi amacı ile TOBB koordinasyonunda iller bazında faaliyet göstermektedir.

TOBB Genç Girişimciler Kurulu, TOBB bünyesinde teşekül ettirilen ve TOBB Yönetim Kurulu’nun alacağı kararlara ışık tutan, genç girişimcilik konusunda temel politikalar geliştiren ve görüş oluşturulmasına katkıda bulunan istişari bir kuruldur. Genç Girişimciler Kurulu, genç girişimcilere eğitim, kapasite geliştirme desteği ile girişimci fikirlerini hayata geçirmelerinde destek sağlamak üzerine kurulmuştur. Ülkemizdeki genç girişimci potansiyelinin nicelik ve nitelik bakımından geliştirilmesi ve daha donanımlı hale getirilmesi amacıyla politika belirlemek ve girişimcilik kültürünün gençler arasında gelişmesine öncülük etmek kurulun başlıca görevleri arasındadır.

- Gençlere kişisel gelişim yollarını öğreterek kariyer geliştirme fırsatları yaratmak
- GGK; eğitimlerin ve kapasite geliştirmenin yanı sıra genç girişimcilerin iş kurma ve işlerini başarılı bir şekilde sürdürme sırasında da desteklemek,

- Türk ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunacak sektörlerde girişimde bulunulmasına yardımcı olacak politikaları belirlemek ve bu sektörlerde genç girişimcileri yönlendirmek ve teşvik etmek,
- Genç girişimcilerde sosyal sorumluluk bilinci oluşturulması amacıyla eğitim programları ve çeşitli sosyal etkinlikler düzenlemek,
- Genç girişimcilerin sivil toplum kuruluşlarında, yerel yönetimlerde görev almalarını teşvik etmek, çalışmaları ve projelerinde bu kurumlarla ortaklık kurmalarını sağlamak amacıyla kurulmuştur.

81 ilin tamamında kurulmuş olan TOBB İl Genç Girişimci Kurulları, TOBB bünyesinde kurulmuş olan Genç Girişimcilik Kurulu ile koordineli çalışarak, buldukları illerde girişimciliğin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.

4. Demografik Veriler ve Sosyo-Ekonomik Göstergeler

Bu bölümde genç girişimcileri çevreleyen dışsal faktörlerin anlaşılmasına ışık tutması amacı ile Türkiye ve TR90 Bölgesinde konu ile ilişkili demografik ve sosyo-ekonomik göstergeler incelenmiştir.

4.1. Nüfus

Nüfusa ilişkin veriler kapsamında TR90 Bölgesi nüfus verileri, genç girişimcilerin de içinde bulunduğu 15 – 29 yaş aralığı bazında incelenmiştir.

Tablo 2: Türkiye ve TR90 İller Bazında 15-29 Yaş Aralıklarına Göre Nüfus, 2017

Bölge Adı	Toplam	Erkek	Kadın	15-19 Yaş	20-24 Yaş	25-29 Yaş Aralığı	15-29 Yaş Toplam	Yüzde %
Türkiye	80.810.525	40.535.135	40.275.390	6.526.587	6.456.510	6.231.542	19.214.639	23,8
TR90	2.633.417	1.311.624	1.321.793	205.127	209.552	179.571	594.250	22,6
Artvin	166.143	83.524	82.619	11.522	12.730	11.432	35.684	21,5
Giresun	437.393	217.251	220.142	33.152	34.653	27.832	95.637	21,9
Gümüşhane	170.173	86.097	84.076	15.479	20.662	13.821	49.962	29,4
Ordu	742.341	371.061	371.280	56.595	51.970	48.176	156.741	21,1
Rize	331.041	164.978	166.063	25.776	25.917	22.867	74.560	22,5
Trabzon	786.326	388.713	397.613	62.603	63.620	55.443	181.666	23,1

Kaynak: TÜİK, 31 Aralık 2017 itibarıyla Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden elde edilmiştir

2017 yılı itibarı ile Türkiye nüfusu 80,8 milyon kişi ile yaklaşık olarak 81 milyon kişiye ulaşmıştır. Türkiye’de yine 2017 TÜİK verilerine göre 40,5 milyon erkek nüfus varken, kadın nüfusu 40,2 milyondur. Türkiye nüfusu içinde 18 – 29 yaş aralığında bulunan genç girişimcilerinde de dâhil olduğu 15 - 29 yaş aralığında genç nüfus 19,2 milyon kişidir. Buna göre Türkiye genç nüfusu, ülkemiz toplam nüfusunun %23,8’ini oluşturmaktadır.

TÜİK verilerine göre TR90 Bölgesinde 2017 yılı itibarı ile toplam nüfus 2.6 milyon kişidir. TR90 Bölgesi nüfus bakımından Türkiye toplam nüfusunun %3,2’sini temsil etmektedir. TR90 Bölgesi’nde kadın ve erkek nüfusu Türkiye geneli ile paralellik göstermektedir. Bölgede 1,3 milyon erkek ve 1,3 milyon kadın nüfusu bulunmaktadır. Bölgede 15

- 29 yaş aralığında bulunan genç nüfus ise 594,2 bin kişidir. Bölge genç nüfus bakımından Türkiye genç nüfusunun %3’ünü temsil ederken, bölge bazında nüfusun % 22,6’sını oluşturmaktadır.

Bölge illeri nüfus bakımından değerlendirildiğinde Trabzon ve Ordu nüfusun en kalabalık olduğu bölge illeridir. Trabzon’da nüfus 786,3 bin kişi, Ordu’da ise 742,3 bin kişidir. Bölge’nin diğer illeri olan Giresun’da nüfus 437,3 bin kişi, Rize’de 331 bin kişi ve Artvin’de 166 bin, Gümüşhane’de 170 bin kişidir. Nüfus bakımından bölgenin en az nüfusa sahip ili Artvin’dir.

4.2. İş gücü

Bölgede işgücüne katılma oranı ise %54,1 seviyesindedir. Türkiye geneli ile kıyaslandığında işsizlik oranı düşüktür; Türkiye’de işsizlik oranı %10,9 iken TR90 Bölgesi’nde bu oran %3,6 olmuştur.

Genç girişimciliğin gelişmesinde rol oynayan faktörler arasında bölgelerin ekonomik yapısı ve işgücü piyasası yer almaktadır. Türkiye ve TR90 Bölgesi’nde istihdam edilenlerin 2014 -2017 yılları arasında iktisadi faaliyet kolları incelenmiştir.

Tablo 3: İstihdam edilenlerin yıllara göre iktisadi faaliyet kolları (Düzey 2) – Bin Kişi

Yıllar	Toplam	Tarım	Sanayi (*)	Hizmet	(%)		
					Tarım	Sanayi (*)	Hizmet
2014 Türkiye	25 933	5 470	7 227	13 235	21,1	27,9	51,0
2014 Yılı TR90 Bölgesi	979	437	171	370	44,7	17,5	37,8
2015 Türkiye	26 621	5 483	7 246	13 891	20,6	27,2	52,2
2015 yılı TR90 Bölgesi	1 018	446	173	399	43,8	17,0	39,2
2016 Yılı Türkiye	27 205	5 305	7 283	14 617	19,5	26,8	53,7
2016 Yılı TR90 Bölgesi	1 040	439	162	439	42,2	15,5	42,2
2017 Yılı Türkiye	28 189	5 464	7 478	15 246	19,4	26,5	54,1
2017 Yılı TR90 Bölgesi	1 072	463	162	447	43,2	15,1	41,7

TÜİK İşgücü İstatistikleri, * İnşaat Sektörü Sanayi Sektörünün içinde değerlendirilmiştir.

Buna göre 2014 yılı ile kıyaslandığında 2017 yılında Türkiye’de istihdam edilenlerin toplamı %8,6 oranında artarak 28 milyon kişi olmuştur. TR90 Bölgesi’nde ise 2014 yılında istihdamda yer alan 979 bin kişi %9,4 oranında artarak 2017 yılında 1 milyon kişiye ulaşmıştır. 2017 yılı itibarı ile istihdam edilenlerin %43,2’si tarım, %41,7’si hizmet, %15,1’i sanayi sektöründedir. Bölgede tarım ve hizmetler sektörü mevcut iş gücü piyasasının ana iktisadi faaliyet kollarıdır ve söz konusu yapıda yıllar bazında büyük bir değişim gözlenmemektedir.

İstihdam edilenlerin tarım ve tarım dışı sektörler bazında işteki durumları incelendiğinde TR90 Bölgesi’nde işveren ve kendi hesabına çalışanların yoğunluğuna ilişkin rakamlar bölgede genç girişimciliğin gelişmesi yönünde bölgesel ekonomik yapı hakkında genel bir görünüm sunmaktadır.

Tablo 4: Türkiye ve TR90 Bölgesi’nde İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İşteki durumu (Bin Kişi)

Yıllar	Toplam				Tarım				Tarım dışı						
	Toplam	Ücretli	İşveren	Ücretsiz	Toplam	Ücretli	İşveren	Ücretsiz	Toplam	Ücretli	İşveren	Ücretsiz			
		maaşlı ve ve kendi	ve kendi	aile		maaşlı ve ve kendi	ve kendi	aile		maaşlı ve ve kendi	ve kendi	aile			
		Toplam	yevmiyeli	hesabına	işçisi		Toplam	yevmiyeli	hesabına	işçisi		Toplam	yevmiyeli	hesabına	işçisi
2014 Yılı Türkiye	25 933	17 125	5 652	3 155	5 470	546	2 256	2 668	20 462	16 579	3 396	487			
2014 Yılı TR90 Bölgesi	979	443	355	180	437	10	257	170	541	433	98	10			
2015 Yılı Türkiye	26 621	17 827	5 643	3 150	5 483	599	2 257	2 627	21 137	17 228	3 386	523			
2015 Yılı TR90 Bölgesi	1 018	488	348	182	446	11	260	175	572	477	89	7			
2016 Yılı Türkiye	27 205	18 377	5 775	3 053	5 305	548	2 243	2 514	21 901	17 830	3 532	539			
2016 Yılı TR90 Bölgesi	1 040	488	374	179	439	8	262	170	601	480	112	9			
2017 Yılı Türkiye	28 189	18 960	6 094	3 134	5 464	570	2 324	2 571	22 724	18 391	3 771	563			
2017 Yılı TR90 Bölgesi	1 072	495	383	193	463	9	271	183	608	487	112	10			

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri

TÜİK verilerine göre 2017 yılında TR90 Bölgesi'nde istihdam edilenler toplamının %46,1'i ücretli, maaşlı ve yevmiyeli olarak çalışmakta, %35,7'si ise işveren ya da kendi hesabına çalışmaktadır, istihdam edilenlerin %18'i ise ücretsiz aile işçisidir. Bölgede işveren ya da kendi hesabına çalışan kişilerin ise yine 2017 yılı itibarı ile %70'inin tarım sektöründe faaliyet gösterdiği, %30'unun ise tarım dışı sektörlerde işveren ya da kendi hesabına çalışan kişiler olduğu görülmektedir. Bölgede istihdama katılanların toplamı içinde tarım dışı sektörlerde kendi hesabına çalışanlar % 10,4 oranındadır.

Tablo 5: TR90 Bölgesi'nde 2017 Yılında İşveren ve Kendi Hesabına Çalışanların Cinsiyete Göre Dağılımı – Bin Kişi

	Toplam	Tarım	Tarım Dışı
TR90 Bölgesi İşveren ve Kendi Hesabına Çalışanlar	383	271	112
İşveren ve Kendi Hesabına Çalışan Erkek	287	183	104
İşveren ve Kendi Hesabına Çalışan Kadın	96	88	8

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri Kullanılarak Oluşturulmuştur.

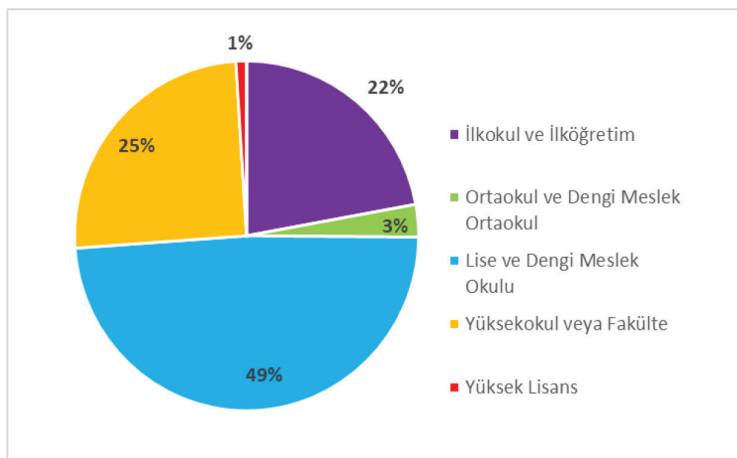
2017 yılında bölgede kendi hesabına çalışanların %75'inin erkek, %25'inin kadın olduğu görülmüştür.

Kendi hesabına çalışan erkeklerin %63,7'si tarım sektöründe faaliyet gösterirken, bölgede kendi hesabına çalışan kadınların %91,6'sının tarım sektöründe faaliyet gösterdiği görülmektedir.

4.3. Eğitim

Daha önceki bölümlerde de yer aldığı gibi genç girişimcilik tanımında 18 – 29 yaş aralığı baz alınmaktadır. Mevcut durumda bölgede söz konusu yaş aralığında bulunan gençlerin, eğitim durumu bakımından değerlendirilmesi gerek mevcut eğitim özelliklerinin anlaşılması gerekse gelecekte hayata geçirilebilecek desteklerin şekillenmesi bakımından önemlidir.

Grafik 1: TR90 Bölgesi'nde 2017 Yılında 18-29 Yaş Aralığında Eğitim Durumu

Kaynak: TÜİK Eğitim verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

TÜİK verilerine göre 2017 yılı itibarıyla TR90 Bölgesi'nde 18 – 29 yaş aralığında 457.786 kişi bulunmaktadır. Genç girişimci potansiyelini yaş aralığı bazında yansıtan söz konusu nüfus bölge nüfusunun yaklaşık olarak % 17,6'sını oluşturmaktadır. Genç nüfusun eğitim durumu incelendiğinde 18- 29 yaş aralığında bulunan kişilerin %49 oranında lise ve dengi meslek okul mezunu, %25 oranında yüksekokul veya fakülte mezunu ve %22 oranında ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. Bu verilerden hareketle TR90 Bölgesi'nde genç nüfusun lise ve üniversite mezunu eğitim profiline sahip olduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Bu noktada genç girişimciliğin desteklenmesine yönelik atılacak bölgesel adımlarda lise ve üniversitelerde hayata geçirilecek eğitim ve proje odaklı çalışmaların büyük öneme sahip olduğunu söylemek mümkündür.

4.4. Girişimcilik Verileri

Bölgede kurulan ve kapanan şirketlere yönelik istatistiksel veriler 2017 yılı verileri ışığında değerlendirilmiştir.

Tablo 6: 2017 Yılında TR90 Bölgesi İllerinde Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları

2017 OCAK-ARALIK (ON İKİ AYLIK)

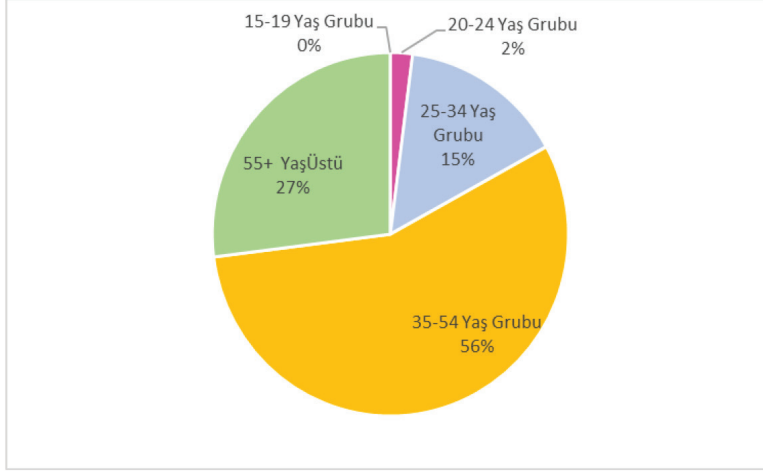
	KURULAN		TASFİYE	KAPANAN	
	Şirket	Ger. Kişi Tic. İşl.	Şirket	Şirket	Ger. Kişi Tic. İşl.
ARTVİN	64	54	3	6	25
GİRESUN	136	106	12	22	42
GÜMÜŞHANE	31	56	4	5	28
ORDU	238	172	33	24	102
RİZE	107	105	19	31	51
TRABZON	445	143	17	29	84
TOPLAM	1.021	636	88	117	332

Kaynak: TOBB İstatistikleri, Erişim Temmuz 2018

2017 yılında TR90 Bölgesi'nde gerçek ve tüzel kişi olmak üzere toplam 1.657 yeni işletme kurulmuş, 449 işletme kapanmıştır. Yeni kurulan işletmelerin % 61,6'sı şirket, % 38,4'ü gerçek kişi niteliğindedir. Yeni kurulan işletmeler iller bazında değerlendirildiğinde kurulan işletmelerin % 35,5'inin Trabzon, % 24,7'sinin Ordu, % 14,6'sının Giresun, % 12,8'inin Rize, % 7,1'inin Artvin ve % 5,3'ünün Gümüşhane'de olduğu görülmektedir.

TR90 Bölgesi'nde girişimcilerin ve bu belge özelinde genç girişimcilerin profiline de ışık tutması bakımından Türkiye'de işveren olarak ve kendi hesabına çalışan kişilerin profilini incelemek önemlidir. Türkiye'de işveren olarak ve kendi hesabına çalışan kişilerin özelliklerine yönelik olarak yayınlanan TÜİK verileri Türkiye'de girişimcilik profili hakkında da önemli ipuçları vermektedir.

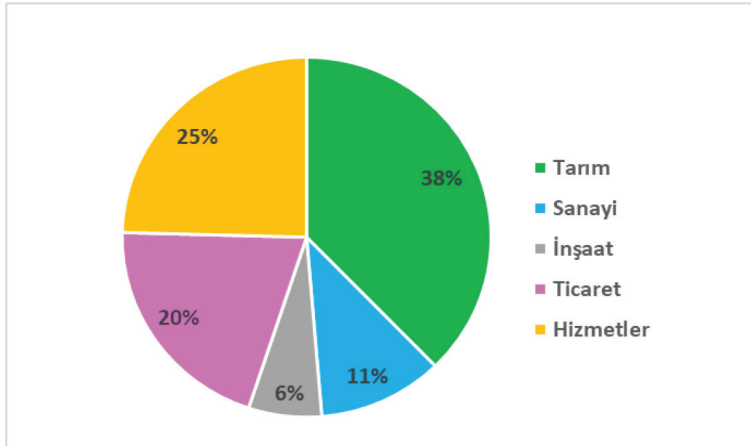
Grafik 2: Türkiye genelinde kendi hesabına çalışanların yaş dağılımı,2017

Kaynak: TÜİK Verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

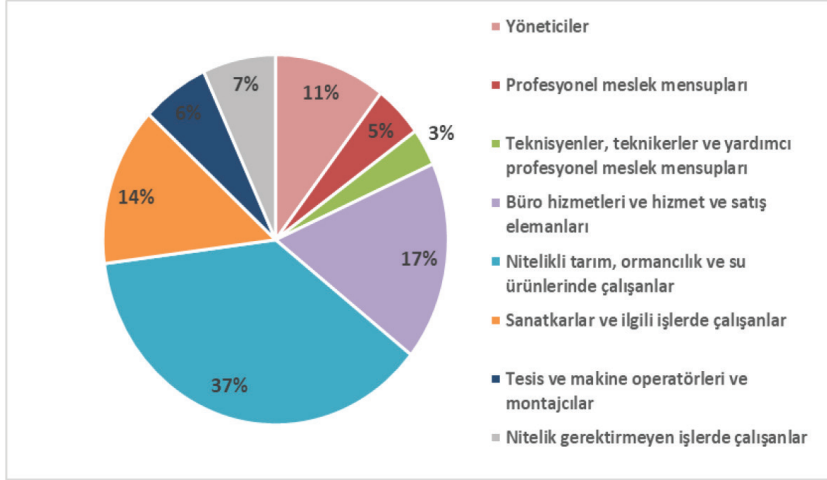
Yaş grupları bakımından incelendiğinde genç girişimcilerin de içinde yer aldığı 18 – 34 yaş grubunda işveren veya kendi hesabına çalışanlar, toplamın %17'sini oluşturmaktadır. TÜİK verilerine göre kendi hesabına çalışanların %68'i lise öncesi eğitime sahipken, % 17'si lise ve/veya teknik lise bitirmiştir. İşveren olarak veya kendi hesabına çalışan kişilerin %11'i yükseköğretim mezunudur.

Grafik 3: Türkiye genelinde kendi hesabına çalışanların iktisadi faaliyet kolları,2017

Türkiye'de işveren veya kendi hesabına çalışan kişilerin faaliyet gösterdikleri iktisadi alanların dağılımında %38 ile tarım, %25 hizmetler, %20 ticaret, %11 sanayi ve %6 oranında inşaat yer almaktadır.

Grafik 4: Türkiye'de İşveren veya kendi hesabına çalışanların meslek grupları, 2017

İşveren veya kendi hesabına çalışanların meslek grupları incelendiğinde %37 oranında nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanları, %17 oranı ile büro hizmetleri ve hizmet ve satış elemanlarının takip ettiği görülmektedir. Profesyonel meslek mensupları %5, sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanların oranı ise %14'dür.

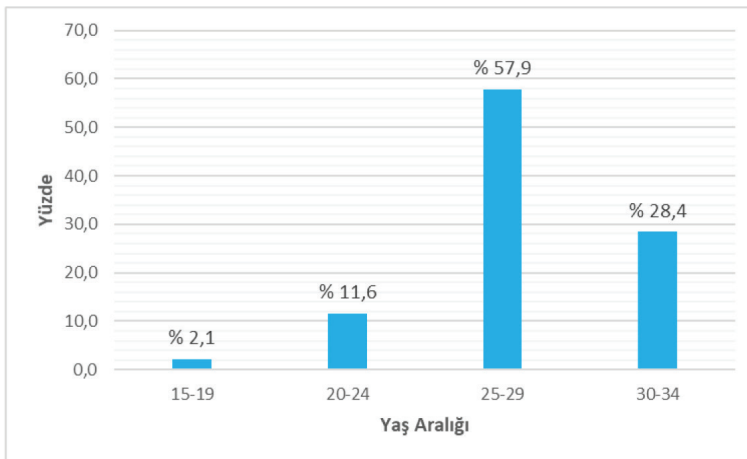
5. TR90 Bölgesinde Genç Girişimcilik Saha Çalışması Bulguları

5.1. TR90 Bölgesinde Genç Girişimcilerin Özellikleri

5.1.1. Demografik Özellikler

Bölgede genç girişimcilerin en çok %57,9 oranında 25-29 yaş aralığında yer aldıkları görülmüştür. 20 - 24 yaş aralığında bulunan genç girişimcilerin oranı %11,6, 30-34 yaş aralığında bulunan girişimcilerin oranı ise %28,4'dür.¹⁵

Grafik 5: TR90 Bölgesi genç girişimci yaş grubu dağılımı (%)

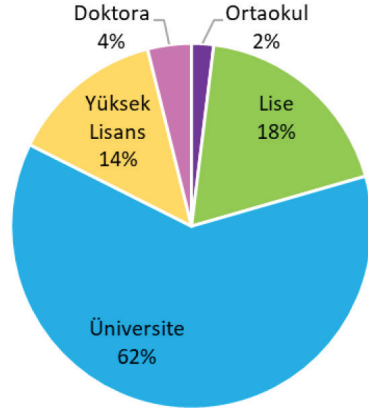

Genç girişimcilerin %29,5'i kadın, % 67'si erkektir. Genç girişimcilerin %62,1 bekâr, % %37,9 evlidir. Genç girişimcilerin %24'ü çocuk sahibiyken, %75,8'i çocuk sahibi değildir. Görüşülen genç girişimcilerin % 86,2'sinin hali hazırda yaşadığı ilde doğduğu ve işlerini doğdukları ilde kurdukları tespit edilmiştir.

15. Tüm illerde görüşülen genç girişimcilerin yaşları "TÜİK İl, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus" çalışması referans alınarak değerlendirilmiştir.

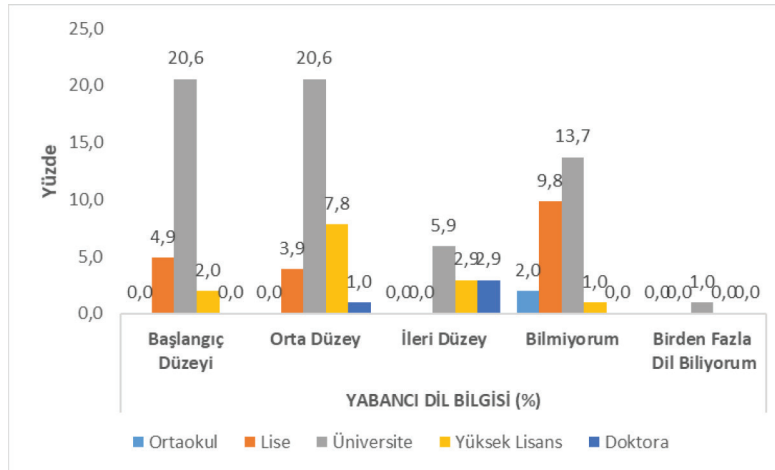
5.1.2. Eğitim Durumu

Grafik 6: TR90 Bölgesi Genç Girişimciler Eğitim Durumu

Genç girişimcilerin %62'si üniversite mezunu, %18'i lise mezunu, %14'ü yüksek lisans öğrencisi, %4'ü ise doktora öğrencisidir.

Grafik 7: Genç Girişimcilerin Yabancı Dil Bilme Durumu

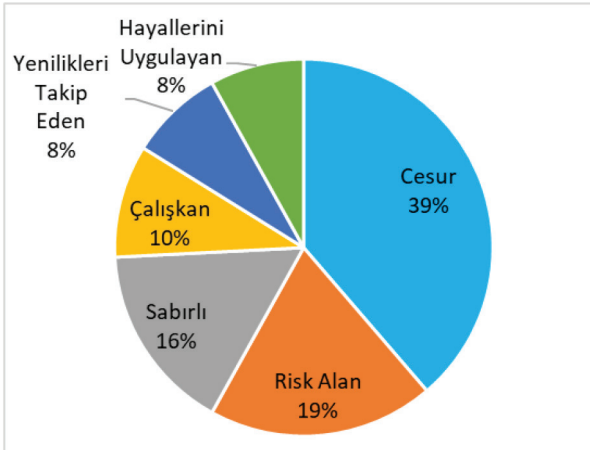

Genç girişimciler arasında yabancı dil bilme durumu incelendiğinde genç girişimcilerin %27,5'i başlangıç düzeyinde, %33,3'ü orta düzeyde, %11,7'si ileri düzeyde yabancı dil bildiğini belirtmiştir. Genç girişimcilerin %26,5'i yabancı dil bilmezken, %1'i birden fazla dil bildiğini belirtmiştir. Başlangıç düzeyinde yabancı dil bilen genç girişimcilerin %20,6'sı üniversite mezunu, %4,9'u ise lise mezunudur. Orta düzeyde yabancı dil bilen genç girişimcilerin %20,6'sı üniversite mezunu, %3,9'u ise lise mezunudur. Genç girişimciler arasında yabancı dil bilmek, İngilizce bilmek olarak tanımlanmaktadır.

5.1.3. Girişimcilik Özellikleri

TR90 Bölgesi'nde görüşme gerçekleştirilmiş genç girişimciler kendilerinden yola çıkarak girişimciyi tanımlamıştır. Cevaplar çeşitlilik göstermekle birlikte girişimci tanımları arasında "cesur" ve "risk alan" tanımları ön plana çıkmıştır. Verilen yanıtların %39'u cesur, %19'u risk alan, %16'sı sabırlı, %10'u çalışkan ve %8 hayallerini uygulayan kişi tanımlarını içermektedir.

Grafik 8: Genç girişimcilerin "girişimci" tanımında ön plana çıkan özellikler

Genç girişimciler girişimciyi cesur, risk alabilen, sebat eden ve yeniliklere açık kişiler olarak görmekte ve söz konusu özellikler olmaksızın girişimci olmanın mümkün olmayacağı görüşünde birleşmektedir. Mülakatlarda genç girişimciler tarafından yapılan tanımlardan bazıları şu şekildedir:

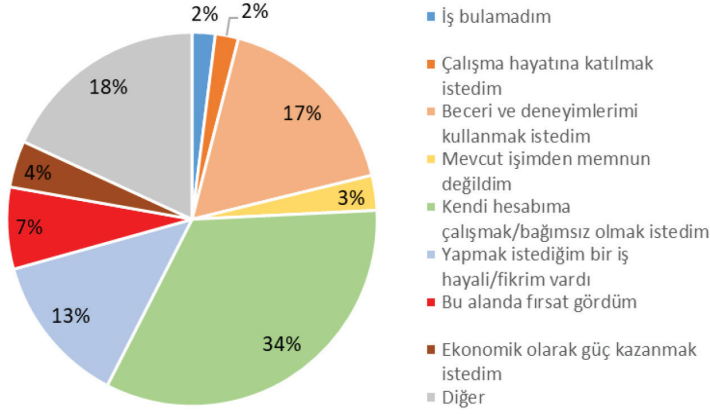
- "Girişimci diyalog kurabilen, cesaretli, sorumluluk alan, zorlukların üstesinden gelen kişidir."
- "Kendine güvenen, uç noktaları kestirebilen, işe başlamadan önce artı ve eksileri bilen, aile desteği alabilen kişidir."
- "Teknolojiyi takip eden, cesur, fırsatları gören ve fırsata çeviren kişidir."
- "Kararlı, donanımlı, sabırlı, insan ilişkilerinde başarılı kişi girişimcidir."

Gençlerin kendi işlerini kurma ve iş fikirlerini hayata geçirmeleri yönündeki en büyük sebepler arasında kendi adına çalışma ve bağımsız olma isteği, beceri ve deneyimlerini kullanma isteği, iş hayalini gerçekleştirme arzusu yer almaktadır. Genç girişimcilerin %34'ü kendi hesabına çalışmak ve bağımsız olmak isteği ile kendi işini kurduğunu belirtirken, %17'si beceri ve deneyimlerini kullanmak için kendi işini kurduğunu belirtmiştir.

Genç girişimcilerin %13'ü gerçekleştirmek istediği ve hayal ettiği iş fikrini hayata geçirmiştir, genç girişimcilerin %7'si ise faaliyet gösterdikleri alanda fırsat gördükleri için iş kurduklarını belirtmiştir. Grafikte diğer seçeneği altında kalan ve genç girişimciler tarafından belirtilen sebepler arasında aile işinin devam etmesi, piyasada maaşların arzu edilen seviyeden düşük olması gibi nedenler yer almaktadır.

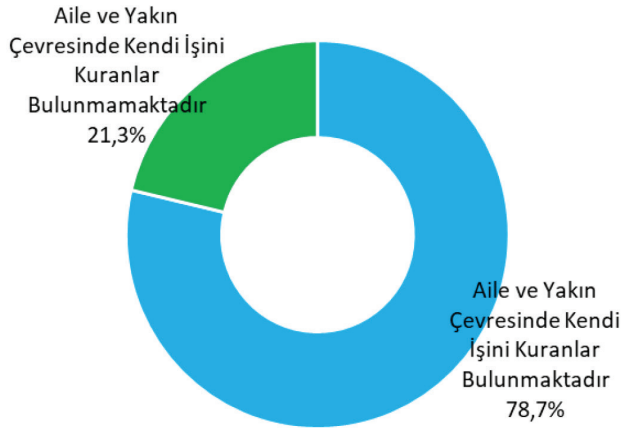

Grafik 9: Genç Girişimcilerin Kendi İşini Kurma Sebepleri

Genç girişimcileri kendi işlerini kurmaya yönelten çevresel faktörler dâhilinde ailelerinde ya da yakın çevrelerinde kendi işini kurmuş olan kişiler olup olmadığı değerlendirilmiştir.

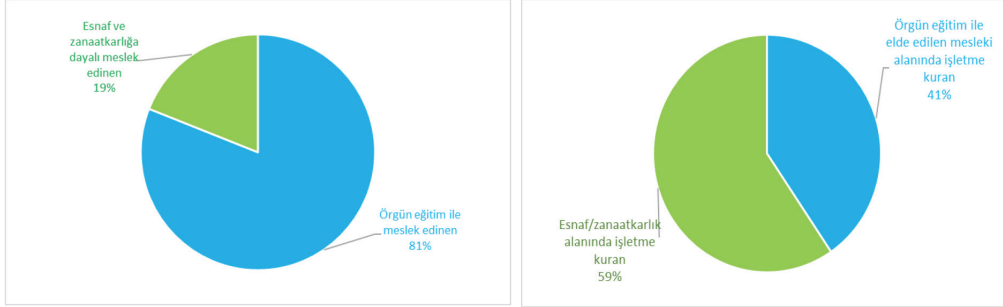
Grafik 10: Genç Girişimcilerin Aile ve Yakın Çevrelerinde Kendi İşini Kuranlar

Başta aileleri olmak üzere yakın çevrelerinde kendi işini kuran girişimcilerin oranı %78,7 ile yüksektir. Kişinin yakın çevresinde girişimcilik kültürünün özellikle aile içinde var olması, girişimciliği olumlu yönde etkilemektedir. Bu noktada altı çizilmesi gereken bir diğer husus ise örneklem dâhilinde aile işletmesini devir alan ya da ortağı olan kişilerin de bulunmasıdır, bu kişilerin girişimci özelliklerinin aile ve yaşamlarının doğal bir getirisi olarak var olduğu ve süregeldiği düşünülebilir.

Genç girişimcilerin kurdukları işletmelerde sürdürmekte oldukları ana faaliyet alanları ile sahip oldukları meslekler arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Saha çalışmasının sonuçlarına göre genç girişimcilerin % 81'i örgün eğitim sonucunda, %19'u ise esnaflık ya da zanaat ile meslek edinmiştir. Örgün eğitim ile edinilen mesleki alanda işletmesini kuranların oranı %41, esnaflık ve zanaat ile meslek edilenlerin %59'u mesleki alanlarında işletmelerini kurmuştur.

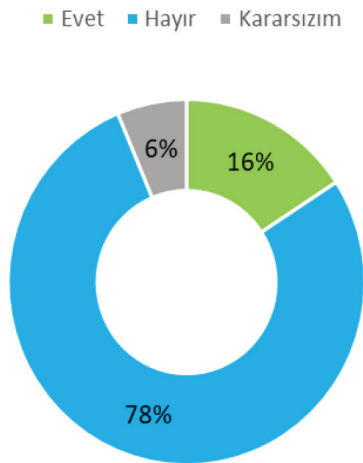
Grafik 11: Genç girişimcilerin mesleki eğitim kanalları ve girişimlerin faaliyet alanları

Gerek örgün eğitime dayalı meslek edinenlerin gerek esnaf/zanaatkarlık sonucunda meslek edinenlerin kendi mesleklerini icra etmeye eğilimli olduğu; söz konusu eğilimin esnaf/zanaatkarlık sonucu meslek edinenler arasında daha yaygın olduğu görülmektedir.

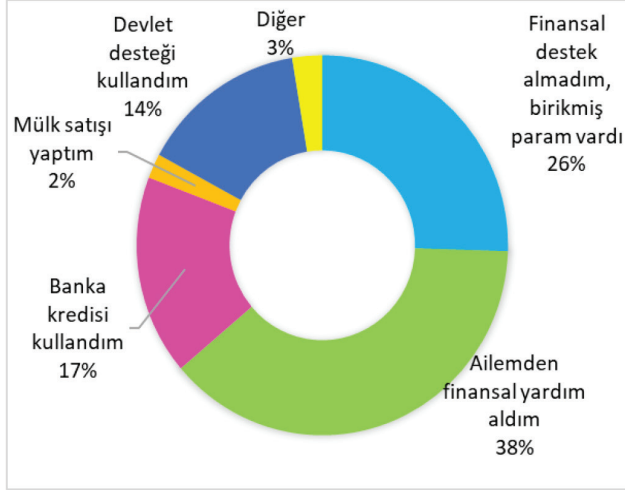
Genç girişimcilere “Kendi işinizden daha yüksek gelir elde edeceğiniz bir işi tercih eder miydiniz?” sorusu yöneltilmiştir.

Grafik 12: Kendi İşinizden Daha Yüksek Gelir Elde Edeceğiniz Bir İşi Tercih Eder Misiniz?

Bu soruya TR90 Bölgesi bazında genç girişimcilerin %78'i “hayır” cevabını verirken, %16’sı evet cevabını vermiştir. Soruyu yanıtlayan genç girişimcilerin %6’sı ise kararsızım yanıtını vermiştir. Verilen yanıtlar genç girişimcilerin gelir getirisi yüksek bir iş alternatifine karşın kendi işletmelerini devam ettirme, bağımsız olma ve sabırlı olma gibi belirttikleri girişimci özelliklerini doğrular niteliktedir.

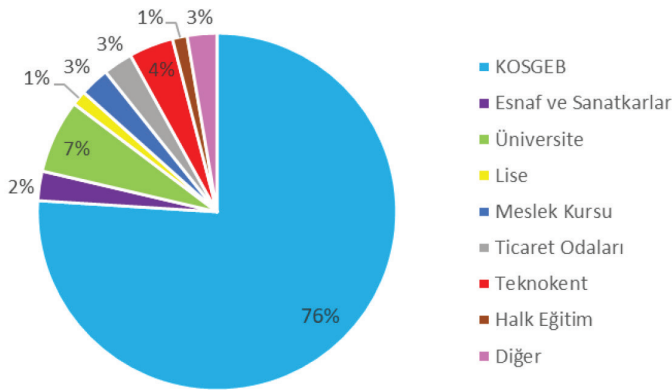
Grafik 13: Girişim Başlangıç Sermayesi Kaynağı

Genç girişimcilerin iş kurma sürecinde başlangıç sermayelerine ulaşma kanalları araştırılmıştır. Saha çalışması sonucunda bölgede genç girişimcilerin işletmelerini kurarken öz kaynaklarını kullanarak işletmelerini açma eğilimde oldukları görülmüştür. Görüşülen genç girişimcilerin %38'i iş kurmak için gereken finansmanı ailesinden, %26'sı ise kendi birikimlerini kullanarak karşılamıştır. Devlet desteği kullanarak işletmesini açan genç girişimciler %14 oranındadır. Banka kredisi kullanarak işletmesini kuran genç girişimci oranı ise %17'dir. Devlet desteği kullandığını belirtenlerin %46'sı KOSGEB, %53'ü TÜBİTAK 1512 Desteğinden yararlanmıştır.

Genç girişimciler arasında girişimcilik eğitimlere katılım oranı yüksektir. Girişimcilik alanında katılım oranının %76 ile en yüksek olduğu girişimcilik eğitimi KOSGEB tarafından verilen Uygulamalı Girişimcilik Eğitimidir. KOSGEB eğitimini %7 oranı ile üniversitelerde verilen girişimcilik eğitimleri, %4'ünü Teknokent, %3 payla Ticaret ve Sanayi Odaları ve meslek kursları takip etmektedir.

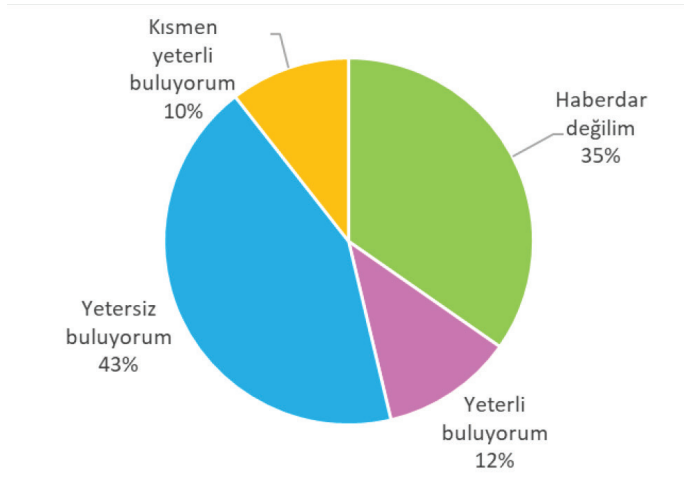
Grafik 14: Girişimcilik Eğitimlerine Katılım

Katılım sağlanan KOSGEB girişimcilik eğitimleri ve işletmenin kurulmasında kullanılan finansal kaynak verileri karşılaştırıldığında KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi katılan genç girişimcilerin %10'unun KOSGEB desteğinden eğitim sonrasında yararlandığını göstermektedir.

Girişimciler katıldıkları girişimcilik eğitimlerinde verilen içeriğin daha operasyonel, başta iş kurma süreçleri olmak üzere karşılaşılabilecek zorluklara yönelik olması gerektiğini belirtmiştir. Bölgede hayata geçirilen girişimcilğe yönelik proje, bilgilendirme ve eğitim faaliyetlerinin gençlerin iş fikri bulma ve iş kurma süreçlerini doğrudan etkilediği görülmektedir. Bu yönü ile girişimcilere bölgede hayata geçirilen bilgilendirme, danışmanlık, destek ve eğitimlerin yeterliliğini değerlendirmeleri istenmiştir.

Grafik 15: Girişimcilik Eğitimlerinin Yeterliliği Hakkında Değerlendirme

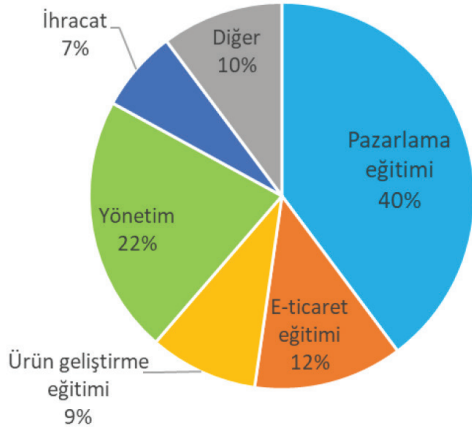
Grafikten de görülebileceği gibi soruyu yanıtlayan genç girişimcilerin %35'i girişimcilik eğitimlerinden haberdar olmadığını, %43'ü yetersiz bulunduğunu, %12'si yeterli bulunduğunu, %10'u ise kısmen yeterli bulunduğunu belirtmiştir.

Saha araştırması sürecinde genç girişimciler özellikle işletmenin kuruluş ve başlangıç aşamasında şirketlerinin kuruluş, vergilendirme, muhasebe, işletme bütçesi yapma gibi konularda danışmanlık ve eğitimlere ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. İşletme kurmadan önce alınan teorik eğitimlerin, işletme kurduktan sonra yaşanan ve gündeme gelen ihtiyaçlara cevap vermekte yeterli olmadığını, bu süreçte daha operasyonel ve girişimci ile birlikte hareket edebilecek koçluk ya da danışmanlıklara ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir.

Girişimcilerin işletme başlangıç aşamasından sonra işletmenin ilk yıllarında ihtiyaç duydukları eğitim ve danışmanlık ihtiyaçlarının başında pazarlama, yönetim, e-ticaret, ihracat ve ürün geliştirme konuları yer almaktadır.

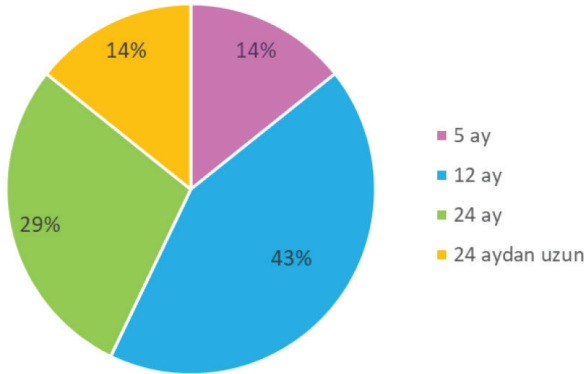

Grafik 16: Genç girişimcilerin işletmenin ilk yıllarında ihtiyaç duydukları eğitim ve danışmanlık alanları

Araştırma kapsamında bir İş fikri olan fakat henüz işletmesini açmamış potansiyel girişimcilere anket uygulanmıştır. Potansiyel girişimciler araştırma evreninin %7'sini oluşturmaktadır. Görüşülen potansiyel girişimcilerin ortalama yaşı 28'dir.

Grafik 17: Potansiyel Girişimcilerin İş Fikrine Sahip Olma Süresi

İş fikri olup halen hayata geçirmemiş kişilerin %43'ü bir yıldır iş fikrine sahip olduğunu, %29'u iki yıldır iş fikri olduğunu, %14'ü 5 aydır ve %14 ise 24 aydan uzun bir süredir iş fikrine sahip olduğunu belirtmiştir.

Henüz bir işletme kurmamış olma sebeplerinin başında sermaye eksikliği gelmektedir. Bu yanıtı cesaret edememiş olmak, bir yere bağlı olmak istememe, nereden başlayacağını bilememe, başka bir işte çalışıyor olma, tecrübe sahibi olmama gibi nedenler takip etmektedir.

Görüşülen kişilerden yola çıkarak iş fikrini bir yıldan daha uzun süredir hayata geçirmemiş olan kişilerin temelde "girişimci" özelliklerini taşımadığını söylemek mümkündür.

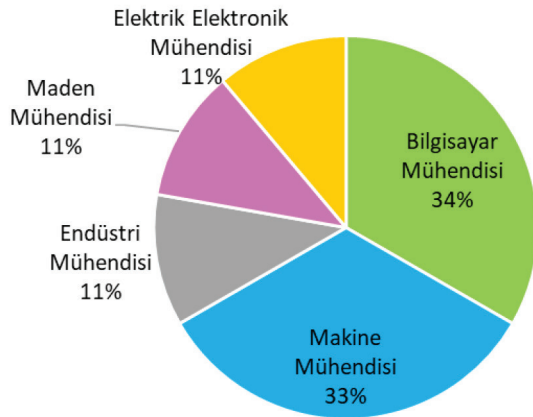
5.1.4. Teknokent Kapsamında Faaliyet Gösteren Genç Girişimci Profili

Çalışma dâhilinde Trabzon'da Teknokent içinde faaliyet gösteren genç girişimciler ile anket çalışması ve mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar Teknokent, Teknoloji Transfer Ofisi ve Trabzon TEB Girişim Evleri ile yapılan görüşmeler ile desteklenmiştir.

Üniversite ve Teknokent çatısı altında faaliyet gösteren genç girişimciler öğrenci ya da akademisyendir. Genç girişimcilerin işletmelerini kurmalarındaki en büyük motivasyon teknoloji, yazılım, mühendislik gibi alanlarda kendi bilgi, becerilerini kullanma ve geliştirme isteğidir. Ek olarak TUBİTAK 1512 desteği üniversite ortamında bulunan gençlerin kendi işletmelerini kurmaları yönünde itici güç oluşturmaktadır.

Teknokent'te görüşülen genç girişimcilerin tümü erkektir, girişimcilerin yaş ortalaması 28'dir. Girişimcilerin %11'i evli, % 89'u bekârdır.

Grafik 18: Teknokent bünyesinde faaliyet gösteren genç girişimcilerin meslekleri

Teknokent bünyesinde faaliyet gösteren genç girişimcilerin %34'ü bilgisayar mühendisi, %33'ü makine mühendisi, %11'i Elektrik elektronik mühendisi, %11', maden mühendisi ve %11'i endüstri mühendisidir.

Genç girişimcilerin %22'si okumak amacı ile Trabzon'a göç etmiş ve işletmesini kurarak burada yerleşmiştir. Girişimcilerin tümü araştırdıkları ve Ar-Ge çalışmalarını devam ettirmek istedikleri alanlarda uzmanlıklarını derinleştirmek ve teknolojik ürün üretmek amacı ile TUBİTAK 1512 BIGG desteğinden faydalanarak işletme kurmuştur.

Teknokent'te faaliyet gösteren genç girişimcilere ilişkin tespitlerin başında işletme kuruluş aşamasından başlayarak yürütülmesi gereken bürokratik süreçler, işletme süreçleri ve finans yönetimi gibi alanlarda danışmanlık ya da daha etkin mentörlük desteğine ihtiyaç duymaları yer almaktadır. Öğrenci statüsünde ve üniversite ortamında olan gençler, teorik olarak girişimcilik eğitimi almış olsalar dahi, işletme kuruluşu ve ilk yıllarında yol gösterilmesine ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Mevcut durumda devam eden ve faydalandıkları mentorluk yapısının daha operasyonel ve etkin olması gerektiği yönünde görüşler belirtilmiştir.

Bir diğer tespit ise teknoloji odaklı ürün geliştiren genç girişimcilerin, Teknokent ortamında faaliyet gösterdikleri ofislerinde prototip oluşturma aşamasından başlayarak üretim için ihtiyaç duydukları fiziki alt yapıya erişimlerinin kısıtlı olmasıdır. Belirtilen ihtiyaçlar arasında üretim için atölye ortamı, makine, cihaz ve test laboratuvarlarına erişim konusundadır. Bir diğer önemli husus genç girişimcilerin teknoloji odaklı ürünlerin üretilmesinde ihtiyaç duydukları sanayi altyapısına bölgede erişmekte yaşadıkları güçlüğüdür. Üretim safhasında gerekli olan test, yedek parça, ya da üretim alanı gibi ihtiyaçlar için sanayi ile işbirliğinin düşük ya da genç girişimci için maliyetli olduğu belirtilmiştir. Bu yönü ile girişimcilerin orta ve uzun vadede sanayileşmiş kentlere taşınmayı amaçladıkları tespit edilmiştir.

Teknokent dâhilinde faaliyet gösteren ve teknoloji alanında proje desteği ile kurulan işletmeler yeni girişimci işletmeleridir, başka bir ifade ile işletme yaşları 1 yıl ve 2 yıl arasında değişmektedir. Mevcut durumda işletmelerin ancak başabaş noktasında oldukları, ürünlerin henüz ticarileşmediği, karlılık olmadığı için işletme sahiplerinin iş hayatı dışında evlenme, çocuk sahibi olma gibi gelecek hedefleri düşünülmediğinde gelecek ile ilgili maddi anlamda kaygı duydukları görülmüştür. Bu durum genç girişimcileri yatırımcı bulamama ya da pazar bulamama olasılıkları karşısında ulusal ya da uluslararası teknoloji firmalarında işe girme alternatifine yönelmektedir. Genç girişimciler arasında yatırımcı, üretim için sanayi işbirliği ya da ticarileşememe riski karşısında proje finansmanı bittiğinde işletmeyi kapatma eğilimi yüksektir. Genç girişimcilerin henüz iş fikri aşamasında, işletmenin ana faaliyet konusunu oluşturan ürünün ticarileşme ve pazar fırsatlarına yönelik elverişliliğini kapsamlı şekilde araştırmaları gerekliliği gözlemlenmiştir.

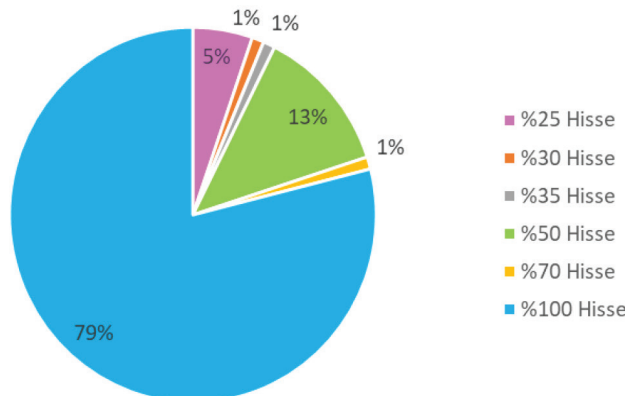
Görüşülen genç girişimciler mevcut durumda bir yatırımcı ile büyüebilmeyi hedeflemektedir. Bu yönde karşılaştıkları sorunların başında yatırımcılara ulaşamamak gelmektedir. Yatırımcılara ulaşabilmek için bölgede ara mekanizmaların eksikliği sıklıkla ifade edilmiştir.

Bir başka önemli husus, genç girişimciler arasında mevcut durumda devam eden girişimcilik tecrübesinin uluslararası firmalarda çalışabilmenin yolunu açacak bir araç olarak görülmesidir. Girişimciler TÜBİTAK 1512 Teknogirişim Sermayesi ile kurdukları işletme sürecinde ürünün gelişmesi üzerinde çalışarak, desteğin bitiminde ürünü ve ürünün gelişim sürecinde elde ettikleri deneyimi uluslararası şirketlerde çalışabilmenin yolu olarak görmektedir.

5.1.5. Genç Girişimcilere Ait Girişimlerin Özellikleri

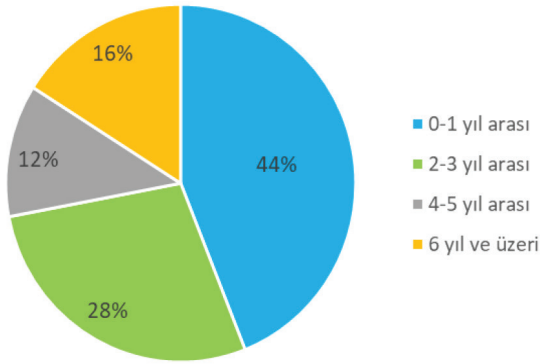
Görüşülen girişimcilerin %79'u işletmenin tüm hisselerine sahipken, %21'i ortaklık yapısındadır. Genç girişimcilerin sahip oldukları hisselerle ilişkin grafik aşağıda yer almaktadır. Buna göre girişimcilerin %79'u işletmenin tamamına sahiptir. Genç girişimcilerin %13'ü ise işletmenin %50 hissesine sahiptir.

Grafik 19: Girişimlerin Ortaklık Yapısı

Bu verilerden hareketle genç girişimcilerin TR90 Bölgesi'nde ortaklık yerine kendi işletmelerinin tek sahibi olma yönünde eğilimleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu tespit işletmelerin kurulmasında rol oynayan motivasyonu doğrular niteliktedir. Daha önceki bölümde de görüldüğü gibi girişimciler "kendi hesabına çalışmak, bağımsız olmak" gibi nedenlerle kendi işletmelerini kurduklarını belirtmiştir. Bu kapsamda genç girişimcilerin iş kurma ve iş yapma süreçlerinde de bağımsız hareket ettikleri görülmektedir.

Grafik 20: Faaliyet Sürelerine Göre Girişimlerin Dağılımı (Yüzde)

Grafikten de görüldüğü gibi genç girişimcilerin işletme kuruluşları yenidir. Girişimcilerin %44'ü bir yıl ya da daha az süredir faaldir. Girişimcilerin %28'sinin işletmeleri 2-3 yıldır faaldir. 1 ile 3 yıl arasında faaliyette olan girişim oranı ise %72'dir. Genç girişimcilerin %72'si yeni girişimcidir. İşletmelerin %28'i ise 3 yıldan uzun süredir faaliyettedir.

İşletmelerin faaliyet alanları incelendiğinde girişimlerin %11'inin yenilikçi girişim oldukları, %89'unun ise hizmetler ve imalat sektöründe mesleki bilgi ve tecrübe üzerine faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Girişimlerin faaliyet gösterdiği alanlar oldukça geniş bir yelpazede karşımıza çıkmaktadır. Bu alanlar arasında eczacılık, gıda imalatı, otomobil yedek parça ve tamiri, restoran, sigortacılık, ekspertiz hizmetleri, mağazacılık, reklam, proje ve mühendislik hizmetleri, turizm yer almaktadır. Yenilikçi girişimcilerin faaliyet alanları arasında 3D Tasarım, Animasyon, modelleme tasarım ve imalat, endüstriyel ürün tasarımı, yenilenebilir enerji, yazılım bulunmaktadır. Yenilikçi girişimcilerin %55'i TÜBİTAK 1512 - Teknogirişim Sermaye desteğinden faydalanmıştır.¹⁶

TR90 Bölgesi'nde genç girişimciler %80 oranında mikro, %20 oranında küçük işletmelerdir. İşletme bünyesinde çalışan sayıları 1-5 arasında değişmekte, çoğu durumda işletme sahibi mesleğini tek başına ya da ortakları ile hayata geçirmektedir.

16. Genç girişimcilerin faaliyet gösterdikleri alanlar listesi belgenin ekinde yer almaktadır.

6. Genç Girişimciliğe Yönelik Bölgesel Destekler

Girişimciliğin desteklenmesi alanında ulusal politika çerçevesi raporun üçüncü bölümünde incelenmiştir. İlgili bölümde de belirtildiği gibi girişimcilik politikalarının ülkemizde ele alınışı ve girişimciliğin geliştirilmesine yönelik destek mekanizmaları 2012 yılına kadar KOBİ Stratejisi ve Eylem Planları dâhilinde hayata geçirilmiştir. 2012 yılında Onuncu Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları sürecinde Girişimciliğin Geliştirilmesi Özel İhtisas Komisyonu kurulmuş, Onuncu Kalkınma Planı döneminde 2015 – 2018 yıllarını kapsayan Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. 2012 yılında Girişimcilik Konseyi'nin kurulması ile girişimciliğin ve girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesine yönelik tüm kurum ve kuruluşlar bir çatı altında toplanmıştır. 2012 yılında koordinasyon görevi KOSGEB'e verilen Girişimcilik Konseyi'nin görevi girişimcilik ekosisteminin tüm unsurlarını gözetecek tavsiye kararlar alınmasını sağlamak ve Girişimcilik Strateji ve Eylem Planını hazırlamaktır. Bu bilgiler ışığında Türkiye'de girişimciliğin desteklenmesi amacı ile atılan adımların 2010 yılı itibarı ile ivme kazandığını ve ulusal politika bağlamında kendisine ayrı bir yer bulduğunu söylemek mümkündür. Girişimcilik Konseyi'nin tüm paydaşlarının ilgili müdahale alanları ve eylem planları dâhilinde görev ve sorumluluklarının yer aldığı Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015 – 2018 yıllarını kapsamı itibarı ile nispeten yenidir. Girişimciliğin desteklenmesine yönelik ulusal politika bağlamı ve Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem planı girişimcilik ekosisteminin unsurlarını gözeten, söz konusu unsurların gelişiminde rol oynayan ve oldukça geniş bir yelpazede tüm kurum ve kuruluşların yer aldığı bütüncül bir yaklaşıma sahiptir. Belirlenen eylem planı dâhilinde kurumların 2015 – 2018 yılları arasında gerçekleştirmeleri hedeflenen eylemler ise ulusal ölçekte ve yapısal niteliktedir.

Bölgesel bazda girişimcilik ve girişimcilik kapsamında özel hedef grubu olarak tanımlanan genç girişimciliğin desteklenmesine yönelik desteklerin etkilerini geriye dönük olarak değerlendirmek ve analizini yapmak oldukça güçtür. Buna rağmen bölgede genç girişimcilere yönelik çalışmaları ve destekleri;

- i) Yenilikçi girişimcilere yönelik destekler,
- ii) Kuluçka merkezleri ve hızlandırıcılar
- iii) Girişimcilere sağlanan destekler,
- iv) Girişimcilik yeteneklerini geliştirilmesine yönelik adımlar
- v) Bölgesel destek ağları,
- vi) Girişimcilik odaklı AB Projeleri şeklinde incelemek, ilişkili yerel kurum/kuruluş ve STK'ların çalışmalarını bölgesel olarak değerlendirmek mümkündür.

6.1. Yenilikçi Girişimcilere Yönelik Destekler ve Faaliyetler

Bölgede hayata geçirilen ve yenilikçi genç girişimcilerin desteklenmesinde 1512 Teknogirişim Sermayesi Desteği ön plana çıkmaktadır. Söz konusu destekten yararlanabilecek proje ve iş fikirlerinin seçilmesinde ise 1601 Yenilik ve Girişimcilik Alanlarında Kapasite Artırılmasına Yönelik Destek Programından faydalanan kurumlar Uygulayıcı Kuruluş olarak önemli rol üstlenmektedir.

TÜBİTAK 1601 kapsamında açılan program ile üniversitelerde girişimcilik ve yenilikçilik algısının yerleşmesi ve başarılı iş fikirlerinin erken dönemlerde hayata geçirilmesi amacıyla; üniversitelerin, öğrencilerine ve öğretim elemanlarına yönelik girişimcilik sertifika programları başlatması ve yürütmesi hedeflenmektedir.¹⁷ TÜBİTAK 1601 Programı Destekleyici Kuruluşları arasında KTÜ-Teknoloji Transfer Ofisi, Teknokent Teknoloji Transfer Ofisi, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası bulunmaktadır. Uygulayıcı Kuruluşların rehberliğinde üniversiteli genç girişimciler ve öğretim elemanlarının girişim kurmaları ve süreçlerinde destek almaları sağlanmaktadır.

Bölgede yenilikçi girişimciliğin desteklenmesi amacıyla hizmet eden en önemli adımlardan biri de 2004 yılında Trabzon'da Teknoloji Geliştirme Bölgesinin kurulmuş olmasıdır. 2018 yılı itibarı ile Trabzon Teknokent Doğu Karadeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren tek Teknokent olma niteliğindedir. Trabzon Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nin ana hizmeti kurum internet sitesinde belirtilmiştir. "AR-GE projesi yürüten veya yürütecek olan kişi, kurum ve kuruluşların projelerini bölgemiz kapsamında yürütmek üzere başvuruda bulunması ile projelerinin hakem heyetimiz tarafından değerlendirilerek teknoloji geliştirme bölgeleri kanunu kapsamına uygun bulunması sonrasında tahsis yöntemi ile uygun koşullar altında ofis alanı, kendi Ar-Ge merkezlerini inşa edecek olan girişimcilere ise alan tahsisi şeklinde olacaktır. Bunun dışında girişimci şirketlere imkânlarımız dâhilinde, nitelikli teknopark hizmetleri sunmaktır."¹⁸

Trabzon Teknokent tarafından genç girişimciliğin TR90 Bölgesinde geliştirilmesine yönelik gerçekleştirilmekte olan faaliyetler ise aşağıda özetlenmiştir.

- Genç Girişimcilere yönelik olarak; TİM TEB Girişim Evi tarafından sağlanan ofis desteği, çeşitli eğitim ve danışmanlık programları (Proje Geliştirme ve Yazma Eğitimleri, Minik Maker'ler İş Başında Projesi), destek programlarına erişim ve başvuru hizmetleri, yerel-ulusal-uluslararası yatırımcı ağlarına erişim destekleri, potansiyel ortaöğretim kurumlarında girişimcilik eğitimleri, ortaöğretim kurumlarında yürütülen Bilim Şenlikleri kapsamında atölye ve etkinlik destekleri vb.
- Çevre üniversitelerde KTÜ (Airpreneurs Etkinliği, Kodla Etkinliği), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi ve Trabzon Avrasya Üniversitesi uygulamalı girişimcilik dersleri, çeşitli eğitim ve danışmanlık programları, Proje Geliştirme ve Yazma eğitimleri, yerel-ulusal-uluslararası yatırımcı ağlarına erişim destekleri,

- Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası İnovasyon Birimi tarafından sağlanan proje yazma, geliştirme ve yürütme konularında destek sağlanmaktadır.
- Trabzon Teknokent bünyesinde faaliyetlerini sürdürmekte olan TİM TEB Girişim Evi'nin uygulayıcı kuruluş olarak hizmet verdiği TÜBİTAK 1512 BİGG Proje Başvuru Aşamalarında eğitim, danışmanlık ve ücretsiz ofis tahsis destekleri sağlanmaktadır. İlgili destek programından yararlanan girişimcilere Kuluçka hizmetleri sunulmaktadır.
- KOSGEB İdaresi tarafından genç girişimcilere sunulan Girişimcilik Destek Programları kapsamında proje yazma ve başvuru süreçleri konularında destek sağlanmaktadır.

Trabzon Teknopark yenilikçi girişimcilerin desteklenmesinde TÜBİTAK tarafından verilen 1512 Teknogirişim Sermaye Destek Programı (BİGG) ya da diğer adı ile Girişimcilik Aşamalı Destek Programının genç girişimcilere ulaşmasında Uygulayıcı Kuruluş görevini yürütmüştür.

Trabzon Teknokent yerleşkesinde faaliyet gösteren firmalar yazılım-bilişim sektörü, medikal-tıp, mühendislik hizmetleri, savunma sistemleri, enerji, inşaat ve kimya sektörlerinde faaliyet göstermektedir.

6.2. Kuluçka Merkezleri ve Hızlandırıcılar

Trabzon Teknokent ve Kuluçka Merkezi:¹⁹ Trabzon Teknokent bünyesinde; kuluçka, ön kuluçka ve girişimcilere verilen hizmetler, Teknokent bünyesinde yer alan Girişim Evi ve Prototipleme Atölyesi ile Trabzon Teknokent TTO ve KTÜ TTO birimleri üzerinden sağlanmaktadır. Ön kuluçka hizmetleri daha çok Girişim Evi ve Prototipleme Atölyesi aracılığı ile sağlanırken, kuluçka hizmetleri Trabzon Teknokent TTO ve KTÜ TTO birimleri aracılığı ile sağlanmaktadır. Bu kapsamda sağlanan hizmet ve destekler kısaca aşağıda belirtilmiştir.

- Ön kuluçka girişimcilerine yönelik olarak; üniversitelerde (KTÜ, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi ve Trabzon Avrasya Üniversitesi) uygulamalı girişimcilik dersleri, çeşitli eğitim ve danışmanlık programları (Girişimcilik ve Şirketleşme, Proje Yazma ve Geliştirme, Stratejik Büyüme ve Risk Analizleri, SWOT Analizi ve Pazar Analizi vb.), Proje Geliştirme ve Yazma eğitimleri, yerel-ulusal-uluslararası yatırımcı ağlarına erişim destekleri, Trabzon TİM TEB Girişim Evi tarafından sağlanan Silikon Vadisi ziyaretleri, fikir ve/veya proje yarışmaları ve pazarları etkinlikleri, potansiyel orta öğretim kurumlarında girişimcilik eğitimleri, orta öğretim kurumlarında yürütülen Bilim Şenlikleri kapsamında atölye ve etkinlik destekleri, ön kuluçka çalışma ortamları vb.

- Kuluçka girişimcilerine yönelik olarak; çeşitli eğitim ve danışmanlık programları (Girişimcilik ve Şirketleşme, Proje Yazma ve Geliştirme, Stratejik Büyüme ve Risk Analizleri, SWOT Analizi ve Pazar Analizi vb.).Proje Geliştirme ve Yazma eğitimleri, yerel-ulusal-uluslararası yatırımcı ağlarına erişim destekleri, üniversite alt yapı ve laboratuvar imkânlarından yararlandırma desteği, proje kapsamında danışman akademisyen eşleştirme desteği, belirli aralıklarda çalıştay, kümelenme, fuar ve proje pazarı etkinlikleri, fikri sınai mülkiyet haklarına başvuru ve korumasına yönelik eğitim ve danışmanlık destekleri, Trabzon TİM TEB Girişim Evi tarafından sağlanan Silikon Vadisi ziyaretleri, destek programlarına erişim ve başvuru hizmetleri, girişimciler arasında iş birliği ve ortak proje yürütme faaliyetlerinin desteklenmesi hizmetleri vb.

Kuluçka merkezinden bugüne kadar faydalanan girişimci sayısı 58'dir, kuluçka merkezinden faydalanan girişimcilerin %60'ını genç girişimciler oluşturmaktadır. Mevcut durumda Trabzon Teknokent'te faaliyet gösteren girişimci sayısı ise 104'dür ve bugüne dek 1512 – Teknogirişim Sermayesi Desteğinden yararlanan girişimci sayısı 50'dir.

TEB TIM Girişim Evleri ve Trabzon: TEB Girişim Evi, girişimcilerin iş fikirlerini geliştirmek, iş modellerini kurgulamak ve iş planlarını hazırlamalarına yardımcı olmak ve projelerinin geliştirilmesini sağlamak amacı ile kurulmuş iş geliştirme merkezidir.²⁰

TİM TEB Girişim Evlerinin temel amacı bulunduğu illerde yenilikçi, yüksek katma değerli ve ihracat potansiyeline de sahip girişimcileri ve girişimci işletmeleri geliştirmek ve güçlendirmektedir. TEB Girişim Evi hizmetleri, hem eski ekonomi (Restoran, Kafe, Kozmetik İmalatı vb.) hem de yeni ekonomi (yazılım, bilişim, teknoloji gibi yüksek katma değer üreten girişimcilerin projelerinin) projelerinin geliştirilmesini sağlamak amacıyla 2013 yılında Türk Ekonomi Bankası tarafından kurulmuştur. 2015 yılında Türkiye İhracatçılar Meclisi'nin katılımı ile günümüzdeki TİM-TEB Girişim Evleri adını almıştır. TİM-TEB Girişim Evleri girişimcilerin finansman, kamu desteklerine ulaşma, ihracatı başlatma ve geliştirme, inovatif ürünlerini yurt içi ve yurt dışı platformlara sunma, teknoloji firmasını daha ileri seviyelere büyütmeye gibi desteklere ulaşmasını sağlamaktadır.²¹

Trabzon TİM-TEB Girişim Evi ile yapılan görüşmede alınan bilgilere göre; Trabzon TIM-TEB Girişim Evi 2016 yılının haziran ayında Trabzon Teknokent yerleşkesi içinde kurulmuştur. 2018 yılı itibarıyla 29 girişim desteklenmektedir. 8'i grow-up, 21'i start-up seviyesindedir. Desteklenen girişimler sektörel olarak ve kuruluş yılları bazında çeşitlilik göstermektedir. Kimya, makine, gıda imalat, metal, yazılım ve plastik gibi sektörler girişimlerin faaliyet alanları arasındadır. Firmalar için periyodik olarak eğitim ve danışmanlıklar verilmeye devam edilmektedir. Girişimciler ölçeklerine ve girişim evrelerine bağlı olarak farklı içeriklerle oluşturulmuş araç setleri ile desteklenmektedir. TEB Girişim Evi ile girişim evrelerinin takip edildiği, kuruluş aşamasından büyümeye ve ticarileşmeye uzanan süreç ihtiyaçlarına göre ele alınmaktadır.

19. Burada yer alan bilgiler Trabzon Teknokent tarafından sağlanmıştır.

20. www.teblegirisim.com Erişim Tarihi 13.09.2018

21. TEB Girişim Evleri Tanıtım Kitapçığı

Gümüşhane İŞGEM: Gümüşhane’de köme ve pestil başta olmak üzere geleneksel ve organik ürünler sektörüne girmek isteyen küçük ve orta ölçekli işletmelere ve girişimcilerin desteklenmesi hedefi ile Gümüşhane İŞGEM ile kurulmuştur. Gümüşhane İŞGEM Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın Rekabetçi Sektörler Programı çerçevesinde Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA) tarafından yürütülen 8 milyon avroluk “Gümüşhane Geleneksel ve Organik Ürünler İş Geliştirme Merkezi Projesi” kapsamında hayata geçirilmiştir. Gümüşhane İŞGEM kiracılarının %25’nin kadın ve genç girişimcilerden oluşması hedeflenmektedir. İŞGEM ile mevcut durumda iç pazardan gelen taleplere yetişebilen gıda ve içecek sektöründe yer alan girişimcilerin ihracata yönelik yeni pazar bularak sektörün ihracat potansiyelini artırmasına destek olunması amaçlanmaktadır. Gümüşhane İŞGEM daha fazla işletmeyi sektöre dâhil ederek, işletmelerin daha verimli bir şekilde çalışmalarını sağlayarak işletmelerin Gümüşhane ve bölge ekonomisine katkısını artırmayı hedeflemektedir.²²

6.3. Girişimcilere Sağlanan Genel Destekler

Bölgede genç girişimciler dâhil olmak üzere girişimciler tarafından erişilen genel desteklere eğitim ve finansman destekleri olarak iki kategoride değerlendirmek mümkündür. Gerek genel olarak girişimciler gerekse genç girişimciler arasında en yaygın olarak kullanılan ve katılım sağlanan girişimcilik desteği KOSGEB Girişimcilik Destek Programı kapsamında yer alan Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi ve Yeni Girişimci desteğidir.

KOSGEB’in kurum ve kuruluşlarla yaptığı işbirliği ve protokollerle özellikle Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri geniş bir kitleye ulaşmaktadır. Başlatıldığı günden bu yana KOSGEB Girişimcilik Destek Programının girişimcilik kültürünün yaygınlaşması ve girişimcilik alanında farkındalığın artması yönünde yarattığı etki büyüktür. KOSGEB ile imzalanan işbirliği ve protokoller çerçevesinde Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri düzenleyen kurum, kuruluş ve STK’lar arasında İŞKUR, Ticaret ve Sanayi Odaları, Belediyeler, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları, üniversiteler yer almaktadır.

Girişimcilerin girişimlerini kurmak üzere yararlandıkları finansal destekleri farklı kategoride ele almak mümkündür. Söz konusu destek programları farklı kurum ve kuruluşlar tarafından girişimcilere sunulabilmektedir. Bu

kuruluşlar ve destekler arasında KOSGEB tarafından verilen Yeni Girişimci Desteği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri tarafından kullanılabilen Kredi Kefalet Sistemi İşletme Kredisi, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Kırsal Kalkınma Destekleri kapsamında yer alan Genç Çiftçilerin Desteklemesi Programı, Mikrofinans Kuruluşları tarafından verilen destekler ve Kalkınma Ajansı destekleri sayılabilir.

6.4. Girişimcilik Yeteneklerinin Geliştirilmesine Yönelik Faaliyetler

Bölgede girişimcilik yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik adımlar örgün ve yaygın eğitim kapsamında eğitim kurumları, üniversiteler ve KOSGEB arasında başlatılan protokoller çerçevesinde artarak devam etmektedir.

Bölge illerinin tümünde örgün eğitim dâhilinde Milli Eğitim Bakanlığı müfredatı kapsamına alınan girişimcilik eğitimleri verilmektedir. Eğitimler ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde zenginleştirilmektedir. Yaygın eğitim dâhilinde ise illerde Halk Eğitim Merkezleri tarafından girişimciliği destekleyen eğitim programları hayata geçirilmektedir.

Bölge illerinin tümünde üniversitelerde girişimcilik yeteneklerinin artırılmasına yönelik eğitim ve faaliyetler hayata geçirilmektedir. Bu yönde atılan adımlar arasında aşağıda yer verilen örnekler bulunmaktadır:

Artvin Çoruh Üniversitesi: Artvin Çoruh Üniversitesi ve İş-Kur Artvin İl Müdürlüğü arasında 2018 yılı Mart ayında “Girişimcilik Eğitimi Protokolü” imzalanmıştır. İmzalanan protokol, girişimcilik çerçevesinde çeşitli eğitim programlarının üniversitede gerçekleştirilmesine başlanacaktır.²³

Avrasya Üniversitesi: Üniversite bünyesinde kurulan “Yenilikçilik ve Girişimcilik Merkezi’nin amacı; Avrasya üniversitesini klasik bir eğitim ve araştırma üniversitesinin ötesine taşıyarak girişimci ve yenilikçi bir üniversite olmasına katkıda bulunmak, bölgesel kalkınmaya yardımcı olmak ve Avrasya Üniversitesi ile iş dünyası arasındaki köprünün daha kolay inşasına çalışmaktır. Bunun doğrultusunda; kendi işini kurmak isteyenler genç girişimcilere; Avrasya Üniversitesi tarafından “Gencim, Girişimciyim, Güçlüyüm” sloganıyla KOSGEB işbirliğiyle düzenlenen ‘Genç Girişimciler İçin Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi verilmektedir.²⁴

22. <http://gumusisgem.com/sayfa-grubu/Gumushane-ISGEM/1/12>, 07.09.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır

23. <https://www.artvin.edu.tr/tr/haber/universitemiz-ve-is-kur-il-mudurlugu-arasinda-girisimcilik-egitimi-protokolu-izmalandi>, Erişim Tarihi: 07.09.2018, 17:00

24. <https://www.avrasya.edu.tr/yenilikcilik-ve-girisimcilik-merkezi/>

Gümüşhane Üniversitesi - Gümüşhane İŞGEM Girişimcilik Semineri ve Atölyesi: Üniversite bünyesinde sürekli olarak düzenlenen seminerlerde İŞGEM faaliyetleri, başvuru süreci ve İŞGEM destek mekanizmaları hakkında katılımcılara ışık tutacak bilgiler verilmektedir. Programa akademik, idari personel, öğrenci ve teknik destek uzmanların katılımı ile gruplar halinde atölye çalışmaları ve fikir geliştirme oturumları yapılarak danışmanlık hizmetleri hakkında bilgiler verilmektedir.²⁵

Bununla birlikte KOSGEB tarafından Meslek Yüksekokulu öğrencilerine yönelik “Girişimcilik Destek Programı Bilgilendirme Konferansları” da düzenlenmektedir. KOSGEB KOBİ Uzmanlarının sunumuyla gerçekleştirilen programlarda; öğrencilere KOSGEB tarafından verilen girişimcilik destekleri tanıtılmakta ve bu desteklerden faydalanabilmek için izlenmesi gereken yolların neler olduğu, hangi sektörlerin destek kapsamında olmadığı ve hangi durumlarda desteğin kesileceği hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Girişimcilik dersini başarı ile tamamlayan öğrenciler, alacakları sertifika ile desteklerden faydalanabilmek için başvuru yapabileceklerdir.²⁶

Giresun Üniversitesi: Giresun Üniversitesi “Bilim, Proje Çalışmaları, Strateji, Girişimcilik Ekibi²⁷” genç girişimcilere yönelik faaliyetler, seminerler ve kongreler düzenlemektedir. Ayrıca Giresun Üniversitesi Görele Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu ve KOSGEB İl Müdürlüğü ile ortak yapılan seminerlerde öğrencilere girişimcilik ve destekler hakkında bilgiler verilmektedir. Giresun Üniversitesi, Finans ve Girişimcilik Kariyer topluluğunun öncülüğünde KOSGEB ile Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri verilmektedir.

Ordu Üniversitesi: Ordu Üniversitesi Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Girişimcilik ve Kariyer Kulübü tarafından Ordu KOSGEB İl Müdürlüğü'nün de desteği ile eğitim müfredatları güncellenip, öğrencilerin örgün eğitimde seçmeli girişimcilik dersi almalarına imkân sağlanmıştır. Seçme derslerinde farklı programlardan öğrenciler dersi seçerek girişimcilik sertifikası almaya hak kazanmıştır.²⁸ Bununla birlikte Ordu Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu (TBYO) KOSGEB işbirliği ile girişimcilik dersleri vermektedir.

Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi: Üniversitenin Kariyer ve Kişisel Gelişim Topluluğu tarafından Girişimcilik Atölyeleri düzenlenmektedir. Üniversite bünyesinde “Kaçkar Girişimcilik ve İnovasyon Summit” zirvesi 26 -27 Nisan 2018 tarihinde gerçekleşmiş olup, girişimcilik ve istihdam hakkında bilgiler verilmiştir.²⁹

Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ): Karadeniz Teknik Üniversitesi gerek bünyesinde bulunan Teknopark, gerek Teknoloji Transfer Ofisi, Fakülteleri ve Uygulama Merkezleri ile girişimciliğin geliştirilmesine yönelik çalışmalar ve projeler yürütmektedir. Karadeniz Teknik Üniversitesi 1601 - TÜBİTAK Yenilik ve Girişimcilik Alanlarında Kapasite Artırılmasına Yönelik Destek Programı kapsamında Eylül 2015 - Haziran 2018 dönemleri arasında “Uygulamalı Girişimcilik Kampüsü” projesi ile destek almaya hak kazanmıştır.

Karadeniz Teknik Üniversitesi Girişimcilik Kampüsü:³⁰ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öncülüğünde yürütülen ve 36 ay süren proje kapsamında üniversitede farklı hedef kitlelere yönelik olarak hazırlanan farklı eğitim programları ile fen, sağlık ve sosyal bilimlerden öğrencilere ve öğretim elemanlarına uygulamalı eğitimler verilmektedir. Proje kapsamında 1. Aşama eğitimlere katılım sağlayan genç araştırmacılar, öğrenciler özellikle yüksek performans gösterenler eğitimlerin 2. ayağına katılmaya hak kazanmaktadır. İkinci aşamada birebir proje /iş planı hazırlama eğitimleri alarak, mentorler eşliğinde geliştirilecek iş fikirlerinin hayata geçirilmesi için girişimci adayların gerekli finansal kaynaklara ulaşması hedeflenmektedir.³¹

KTÜ Teknoloji Transfer Ofisi (KTÜ -TTO): Teknoloji Transfer Ofisi üniversitenin 1955 yılından bu güne devam eden stratejik hedeflerinin realize edilmesinde kilit rol oynamaktadır. KTÜ, 2009-2013 yılları arasındaki stratejik planın devamı olarak yayınladığı 2014-2018 stratejik planında belirlediği “Eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal hizmet alanlarındaki uygulamalarıyla gelişime açık üretken bireylerin yetişmesine, yüksek düzeyde bilimsel ve teknolojik ürünlerin ortaya çıkmasına, toplumun kalkınmasına ve refahına öncülük yapma görevini sürdürmek” misyonuna hizmet etmek üzere KTÜ-TTO'yu bir zorunluluk olarak görmüştür.

25. <http://www.gumusisgem.com>

26. <http://www.gumusisgem.com>

27. [http://iibf.giresun.edu.tr/index.php?id=2606L=1%5C%27A%3D06tx_ttnews\[tt_news\]=7016tx_ttnews\[backPid\]=1906cHash=46164f8460](http://iibf.giresun.edu.tr/index.php?id=2606L=1%5C%27A%3D06tx_ttnews[tt_news]=7016tx_ttnews[backPid]=1906cHash=46164f8460)

28. <http://www.milliyet.com.tr/odu-de-girisimcilik-sertifikalari-verildi-ordu-yerelhaber-243735/>

29. <http://www.ogrencihaber.com.tr/kackar-girisimcilik-ve-inovasyon-zirvesi-h629.html>

30. <http://www.ktu.edu.tr/gikamp>

31. <http://www.ktu.edu.tr/gikamp-duyuru11839>

KTÜ-TTO hedefleri arasında Trabzon ili başta olmak üzere özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde girişimcilik kültürünün oluşturulması, geliştirilmesi, girişim sermayesi desteği, kuluçka merkezi kurma, iş rehberliği, danışmanlık ve eğitim hizmetleri sağlamak yer almaktadır. Bu hedef ışığında Proje Destek Birimi faaliyetlerini geliştirip çeşitlendiren bir birim olarak kurulmuştur.³² KTÜ - TTO tarafından sunulan ana faaliyet alanlarından biri de "Şirketleşme ve Girişimcilik Hizmetleri" modülüdür.

KTÜ-TTO bünyesinde yürütülen ve yürütülmeye devam edecek "Şirketleşme Ve Girişimcilik Hizmetleri" ile

- Bir bölge TTO'su mantalitesi ile kurulan KTÜ-TTO'nun Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan üniversitelerde girişimcilik kültürünün oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi
- Modül içeriğinde bilginin ürüne dönüşmesi için akademisyen, üniversite öğrencileri ve proje fikir sahibi kişilerin girişimcilik ruhu ile şirketleşmesi ve oluşan şirketlerin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Teknoloji Transfer Ofisi tarafından verilen hizmetler arasında lisans ve lisansüstü öğrencilerine yönelik girişimciliğe yönlendirme, girişimci adaylarına şirket kurulması, lisans anlaşmaları, ulusal/uluslararası ortak arama, patent devri, kaynak yaratma, fon kaynaklarından yararlanma, network oluşturma gibi teknik süreçlerde hizmet sunulması ve destek olunması, bilgilendirme gibi oldukça geniş bir yelpaze bulunmaktadır.³³

32. <http://www.ktu.edu.tr/tto-kurulusamaci> Erişim Tarihi 09.09.2018, 16:55

33. <http://www.ktu.edu.tr/tto-sirketlesmevegirisimcilikhizmetleri>

34. <https://www.tobb.org.tr>

35 <https://www.tobb.org.tr/TOBBGencGirisimcilerKuruluy/Sayfalar/Mevzuat.php>

6.5. Girişimcilik Destek Ağları

TOBB İl Genç Girişimciler Kurulu (GGK): TOBB koordinasyonunda, girişimciliğin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla Türkiye genelinde odalar ve borsalar bünyesinde faaliyetlerini yürüten kurullar oluşturulmuştur.³⁴ İl Kurulu, genç girişimciliğin ülke sathında geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik politika ve stratejiler oluşturulmasına ilişkin İl İcra Komitesine önerilerde bulunma görevini yürütür. GGK İl İcra Komitesi;

a) İldeki genç girişimci potansiyelinin nicelik ve nitelik bakımından geliştirilmesi ve daha donanımlı hale getirilmesi amacıyla politikalar belirleme,

b) Girişimcilik kültürünün ildeki gençler arasında gelişmesine öncülük etme,

c)Girişimci ruhlu kişilere, bu özelliklerini daha etkili kullanabilmelerini sağlayacak, iş kurmayı düşünenlere kuruluş ve devamındaki işi sürdürme süreçlerinde ihtiyaçları olacak temel bilgileri vermek, yol göstermek amacıyla girişimcilik eğitimleri, seminer ve panel düzenleme,

d) İldeki lise ve üniversitelerde girişimcilik dersleri, seminerleri, panelleri düzenleme,

e) Girişimcilik, iş kurma konularında ilgili prosedürleri aktaran kitapçıklar ve CD'ler hazırlama,

f) Birlik tarafından hazırlanmış olan genç girişimcilik konusunda detaylı bilgileri ve olanakları güncel olarak sunan internet portalında, İl İcra Komitesine ilişkin yer alan bölümün güncellenmesini sağlama, g) İldeki genç girişimcilerin deneyimli girişimciler yanında staj yapmalarını sağlama,

h) Koçluk sistemi geliştirerek İldeki yeni iş kuran girişimcilere deneyimli girişimciler tarafından belli sürelerde destek sağlama,

i) İl ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunacak sektörlerde girişimde bulunulmasına yardımcı olacak tedbirleri belirleme ve bu sektörlere genç girişimcileri yönlendirme ve teşvik etme,

j) Konuların özelliklerine göre çalışma grupları kurma,

k) Yurt içinde ve yurt dışında genç girişimciliğe ilişkin gelişmeler ile idari ve yasal düzenlemeleri izleyerek toplayacağı bilgileri ilgililere ulaştırma,

l) TOBB Genç Girişimciler Kurulu İcra Komitesi tarafından alınmış olan ilgili kararların İl sathında uygulanmasını sağlama, konularında, İl Oda/Borsaları tarafından görüş oluşturulmasına katkı sağlar ve bu kapsamda koordinatör Oda/Borsa tarafından verilecek görevleri yerine getirir.³⁵

6.6. Girişimcilik Projeleri

TR90 İllerinde girişimcilik ve genç girişimciliğin desteklenmesi amacı ile yürütülen projeler arasında;

- Eğitim ve Danışmanlık İş Geliştirme Merkezi Projesi³⁶ Artvin Esnaf ve Sanatkarlar Odası
- Genç İstihdamının Güçlendirilmesi Hibe Programı - Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), Artvin
- Kadın İstihdamının Artırılması Hibe Programı - Borçka Ziraat Odası³⁷
- Kadın İstihdamının Desteklenmesi - Şebinkarahisar Belediyesi, Tirebolu Ziraat Odası
- Genç İstihdamının Desteklenmesi - Giresun İş Hayatı Dayanışma Derneği, Giresun Ticaret ve Sanayi Odası³⁸
- DOKAP Bölgesi'nde İstiridye Mantarı Üretimini Yaygınlaştırılması Projesi, DOKAP, İl Tarım ve Orman Müdürlükleri³⁹
- Girişimcilik ve Yenilikçilik İhtiyaç Analizi Projesi, DOKAP⁴⁰
- Gümüşhane Geleneksel ve Organik Ürünler İş Geliştirme Merkezi Projesi⁴¹
- Genç İstihdamının Desteklenmesi - Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), Gümüşhane
- Kadın İstihdamının Artırılması Projesi - Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), Gümüşhane⁴²
- İŞ'TE Kadınlar Projesi, Ordu Ticaret ve Sanayi Odası⁴³
- Arım Balım Peteğim, Ordu Tarım ve Orman Bakanlığı⁴⁴
- Kadın İstihdamının Desteklenmesi, Ordu Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ordu İl Özel İdaresi, Ünye Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı⁴⁵
- Genç İstihdamın Desteklenmesi, Ordu Gazeteciler Derneği⁴⁶
- Kadın İstihdamının Artırılması Projesi, Ordu İŞKUR⁴⁷
- Genç İstihdamının Desteklenmesi - Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), Rize
- Kadın İstihdamının Artırılması Projesi - Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), Rize⁴⁸
- Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Projesi, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu⁴⁹
- AB İş Geliştirme Merkezleri (ABİGEM) Ağının Geliştirilmesi Projesi, Trabzon TOBB⁵⁰
- Kayıtlı İstihdamın Teşvik Edilmesi Projesi, Trabzon SGK⁵¹
- Kadın İstihdamının Artırılması Projesi, Trabzon İŞKUR⁵²
- Aktif İstihdam Tedbirleri Projesi, Trabzon İŞKUR⁵³
- Genç İstihdamının Güçlendirilmesi, Trabzon İŞKUR⁵⁴
- Genç Girişimciliğin Desteklenmesi ve Sürdürülebilmesi Projesi, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası,
- Gate for Women - Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Projesi, DOKA⁵⁵
- İstihdam için Beceri Engel Tanımıyor, DOKA⁵⁶ yer almaktadır.

36. https://www.ab.gov.tr/_44567.html Erişim tarihi 07.09.2018 Saat: 17:02

37. https://www.ab.gov.tr/_44567.html Erişim tarihi 07.09.2018 Saat: 17:32

38. <http://www.cfcu.gov.tr/tr/searchgrants> Erişim tarihi: 07.09.2018 Saat: 17:19

39. <http://dokap.gov.tr>, <https://trabzon.tarim.gov.tr>

40. <http://dokap.gov.tr/2016/12/19/girisimcilik-ve-yenilikcilik-ihhtiyac-analizi-projesi>, Erişim Tarihi:13.09.2018

41. <http://gumusisgem.com/sayfa-grubu/Proje-Hakkında/0/2> Erişim tarihi 07.09.2018 Saat: 16:39

42. https://www.ab.gov.tr/_44619.html Erişim tarihi: 07.09.2018 Saat 17:13

43. <https://www.haberler.com/is-de-kadinlar-projesi-9867036-haberi/> (07.09.2018 saat: 16:46)

44. <https://arastirma.tarim.gov.tr/aricilik/Haber/31/Arım-Balım-Petegim-Projesi> (07.09.2018 saat 16:55)

45. <http://www.cfcu.gov.tr> (07.09.2018 saat 17:04)

46. <http://www.cfcu.gov.tr/tr/grant/5582> (07.09.2018 saat 17:06)

47. https://www.ab.gov.tr/_44584.html

48. https://www.ab.gov.tr/_44619.html Erişim tarihi: 07.09.2018 Saat 17:13

49. https://www.ab.gov.tr/_44584.html (07.09.2018 saat 17:13)

50. <http://www.yereldeab.org.tr/iller/trabzon.aspx> (07.09.2018 saat 17:24)

51. <http://www.yereldeab.org.tr/iller/trabzon.aspx> (07.09.2018 saat: 17:24)

52. https://www.ab.gov.tr/_44590.html (07.09.2018 saat 17:29)

53. https://www.ab.gov.tr/_44590.html (07.09.2018 saat 17:34)

54. <http://www.trabzon.gov.tr/ab-ve-proje-birimi> (07.09.2018 saat 17:47)

55. <http://www.doka.org.tr/TR/Haberler/Gate-For-Women-Projesi-Konferansi-Yapildi-page-1> (07.09.2018 saat 16:50)

56. <http://www.otso.org.tr/index.php/tr/2013-10-22-11-49-32/haberler/1215-istihdam-icin-beceri-engel-tanimiyor-projesi-bilgilendirme-toplantisi-gerceklesti> (07.09.2018 saat 16:53)

7. GZFT Analizi

Bu başlık altında TR90 Bölgesi'nde genç girişimciliğin desteklenmesi yönünde geliştirilecek bölgesel stratejilere ışık tutması amacı ile genç girişimcilerin iş kurmaları ve sürdürmelerini etkileyen unsurlara yönelik GZFT Analizi sunulmaktadır. Güçlü ve zayıf yönler girişimcilerin iş kurma ve sürdürme süreçlerine yönelik içsel faktörleri, fırsat ve tehditler girişimcileri çevreleyen bölgesel girişimcilik ekosistemi unsurlarını ele almaktadır.

Güçlü Yönler

- Bölgede genç nüfusun bölge nüfusunun %22,6'sı oranında olması,
- TR90 Bölgesi'nde 18 -29 yaş aralığında bulunan nüfusun lise ve üniversite seviyesinde eğitilmiş olması,
- Genç girişimcilerin örgün eğitim ya da zanaat yolu ile edindikleri mesleki alanlarda girişimlerini kurma eğilimlerinin yüksek olması,
- Genç girişimcilerin girişimcilik vasıflarını taşıyor olmaları,
- TR90 Bölgesi'nde kendi işini kurmak isteyen genç girişimcilerin aileleri tarafından maddi ve manevi olarak desteklenmesi,
- Bölgede faaliyet gösteren genç girişimcilerin kurdukları işi sürdürmeye ve büyümeye yönelik isteklerinin yüksek olması,
- Genç girişimciler arasında girişimcilik eğitimlerine katılımın yüksek olması,
- TR90 Bölgesi'nde genç girişimcilerin, girişimci özellikleri taşıması,
- TÜBİTAK 1512 Teknogirişim Sermayesi ve KOSGEB Girişimcilik Destek Programının bölgede kullanılıyor olması, desteklerin gençlerin kendi işlerini kurmaları yönünde itici güç olması,
- Genç girişimcilerin Teknokent ve Kuluçka Merkezlerinden faydalanabilmeleri,
- Genç girişimciler arasında iletişim ve dayanışmanın olması,

Zayıf Yönler

- Genç girişimcilerin pazarlara erişim, pazarlama, ihracat gibi konularda bilgi ve tecrübe eksikliğinin olması,
- Bölgede genç girişimciler arasında yenilikçi girişimci sayısının diğer girişimcilere kıyasla düşük olması,
- Genç girişimcilerin özellikle işletmenin ilk yıllarında karşılaştıkları idari yükün zorlayıcı olması,
- Başta üniversiteden henüz mezun olmamış ya da yeni mezun genç girişimcilerin iş kurma süreçlerinde bilgi ve tecrübe eksikliğine dayalı zorluklar yaşamaları,
- Genç girişimcilerin finans kaynaklarına erişimlerinin kısıtlı olması, sermaye odaklı problemlerin öncelikli problemler arasında yer alması,
- Genç girişimcilerin girişimcilik alanında verilmekte olan eğitimlere katılmış olmalarına rağmen iş planlarını kendilerinin yazmıyor olması,
- Genç girişimcilerin işletmenin ilk yıllarında henüz kâr etmeye başlamadan şirket sahibi olmaktan doğan SGK ve Bağkur Prim ödemelerini yapmaktan zorluk çekmeleri,
- Genç girişimcilerin Doğu Karadeniz illerinin şehir merkezlerinde işletmelerini kurmak için iş yeri bulmakta zorluk çekmeleri ve iş yeri kiralalarının şehir merkezlerinde yüksek oluşu,
- Trabzon Teknokent'te faaliyet göstermekte olan genç girişimcilerin yatırımcılara ulaşmak konusunda desteğe ihtiyaç duymaları, yatırımcı bulunması, yatırımcı ile kurulacak ilişkiler gibi süreçlerde daha etkin mekanizmalara ihtiyaç duyulması,

- Teknoloji ve veya üretim odaklı faaliyet gösteren genç girişimcilerin bölgede faaliyet gösteren sanayi ile daha etkin çalışma ve işbirliği yapmaya ihtiyaç duymaları,
- Bölge sanayicisinin genç girişimcileri desteklemek konusunda arzu edilen seviyede işbirliğine açık olmaması, sanayide genç girişimcilerin ihtiyaç duydukları üretim alanı ve makine alt yapısına ulaşmakta zorluk yaşamaları,
- Trabzon Teknokent yerleşkesinde faaliyet gösteren genç girişimciler başta olmak üzere inovasyon odaklı ürün üzerine çalışan genç girişimcilerin yan sanayi odaklı ihtiyaçlarını bölge dışından karşılamaları,
- Mesleki yetenek ve sanatkârlık alanında kendi işini kuran genç girişimcilerin mesleki bilgilerini geliştirmeye ihtiyaç duymaları, sahip oldukları mesleki bilginin arzu ettikleri seviyede olmayışı,
- Genç girişimcilerin işletme yapılarının mikro işletme olması,
- Devlet desteği kullanarak işletmelerini kuran genç girişimcilerin destek ödemelerinde yaşanan gecikmeler karşısında finansal olarak dayanıksız olması,
- Girişimcilerin yabancı yatırımcı ve yeni pazarlarda ihracat yapmak için başta İngilizce olmak üzere yeterli düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olmamaları,
- Yenilik, teknoloji ve Ar-Ge odaklı alanlarda faaliyet gösteren genç girişimcilerin gerek üretim altyapısı ve bölgede sanayinin gelişmişlik düzeyi gerekse iç piyasanın küçük olması nedeni ile orta ve uzun vadede bölgede kalmak konusunda istekli olmaması,
- Genç girişimciler arasında devlet desteklerinden yararlanma oranının düşük olması.
- Genç girişimcilerin işletmelerini kurmadan önce iş hayatında tecrübe sahibi olmamanın zorluklarını yaşamaları,
- Yenilikçi yeni girişimcilerin ürünlerin ticarileşmesi sürecinde desteklenme ihtiyacı olması,
- Yenilikçi yeni girişimcilerin büyüme sürecinde yatırımcı bulma ihtiyacı duyması ve yatırımcılara ulaşmakta güçlükler yaşanması, bölgede genç girişimcilerin yatırımcılarla buluşmalarına yönelik daha etkin faaliyetlerin hayata geçirilmesine ihtiyaç duyulması.
- Potansiyel girişimcilerin iş fikirlerini geliştirmeye ve yönlendirilmeye ihtiyaçlarının olması

Fırsatlar

- Türkiye'de girişimciliğin geliştirilmesine yönelik çalışmalarını bir çatı altında toplayarak güçlü bir ekosistem dâhilinde stratejiler oluşturulmasını ve uygulamaya geçirilmesini sağlamak amacıyla 2012 yılında Girişimcilik Konseyi'nin kurulmuş olması ve girişimcilik odağında Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planının hazırlanmış olması,
- Bölgede Trabzon'da Teknokent'in kurulmuş olması ve genç girişimcilere ön kuluçka ve kuluçka dâhil olmak üzere destek sağlanıyor olması,
- Kalkınma Ajansının varlığı ve girişimciliğin geliştirilmesi konusunda çalışma ve faaliyetlerin hayata geçirilmesi,
- Tarım alanında genç girişimciliğin desteklenmesine yönelik İl Tarım ve Orman Bakanlığı Müdürlükleri tarafından bölgede tarımsal girişimcilik projelerinin hayata geçirilmesi,
- KOSGEB tarafından doğrudan ya da kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirlikleri ile hayata geçirilen Girişimcilik Destek Programının başladığı günden bu yana bölgede girişimcilik kültürünün yaygınlaşması yönünde yarattığı katkı,
- Bölgede İŞKUR başta olmak üzere kurum ve kuruluşlar tarafından istihdamın artırılması hedefi ile girişimcilik eğitimlerinin veriliyor olması,
- Bölgede çeşitli ve özgün yöresel ürünlerin bulunması ve bunlardan doğan iş fırsatlarının olması,
- Bölgenin turizm potansiyelinin güçlü olması,

- Bölgede TÜBİTAK Girişimcilik Programlarının yenilik odaklı çalışan üniversite öğrencisi ve akademisyenlerin iş kurmaları yönünde itici güç olması,
- Gümüşhane’de İŞGEM’in açılmış olması,
- Türkiye’nin en köklü üniversitelerinden biri olan Karadeniz Teknik Üniversitesi’nin varlığı ve mühendislik fakültelerinin bilgi birikimi,
- Bölgede girişimcilik alanında hayata geçirilen projelerin olması ve söz konusu projelerin bölgede girişimcilik kültürünün yaygınlaşmasına olumlu etkileri,
- Bölge illerinde Ticaret ve Sanayi Odaları bünyesinde Genç Girişimciler Kurul’larının kurulmuş olması ve girişimcilik kültürünün bölgede yaygınlaşması amacıyla çalışmalarına başlanmış olması,
- TR90 Bölgesi’nde sağlanan mesleki kurs ve eğitimlerin girişimcilerin iş kurmalarında kolaylık sağlaması,
- Bölge illerinde üniversitelerin bulunması ve üniversitelerin girişimciliğin gelişmesine yönelik aktif olarak çalışması,
- Millî eğitim müfredatı kapsamında lise ve üniversitelerde girişimcilik eğitimlerinin bölgede veriliyor olması,
- Genç girişimcilerin ihtiyaç duyabileceği OSB’lerin bulunması,
- Bölgede Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları’nın girişimciliğin desteklenmesine yönelik projeler ve faaliyetleri hayata geçirmesi,
- Bölgede proje kültürünün gelişmiş olması,
- Yaygın eğitim ve hayat boyu öğrenme sürecinde önemli rol oynayan Halk Eğitim Merkezlerinin girişimciliğe yönelik eğitimleri,

Tehditler

- Bölgede kurum ve kuruluşlar tarafından hayata geçirilen ve girişimciliğin gelişmesine yönelik faaliyetleri izleyen, stratejiler ve etkinlikler düzenleyen kurumlar arası bir koordinasyon ve yönetim yapısının bulunmaması,
- Bölgede genç girişimciler başta olmak üzere girişimcilere yönelik faaliyetleri hayata geçirmekte olan kurum ve kuruluşların girişimciliğin geliştirilmesi yönünde kapasitelerinin sürekli olarak artırılması gerekliliği,
- Bölgenin nüfus bakımından küçük ve coğrafi konum olarak bölgenin büyük illerine yakın şehirlerinde, bölgenin büyük illerine kıyasla iç pazarlarının kısıtlı ve küçük olması. Küçük illerde yaşayan kişilerin tüketim harcamaları ve alışveriş için bölgenin büyük illerini tercih ediyor olması,
- Ar-Ge ve teknoloji odaklı yenilikçi girişimcileri destekleyen TÜBİTAK 1512 Teknogirişim Sermaye Desteği ile işletme kuran genç girişimci sayısının bölgede sayıca az olması,
- Girişimcilik desteklerinin yeni girişimcilere yönelik olması, işletme kuruluşunun üçüncü yılı sonrasını kapsayan genel girişimci desteği bulunmaması, KOBİ Desteklerinden mikro ölçekli firma yapısında olan genç girişimcilerin yararlanmasının nispeten zor olması,
- Doğrudan genç girişimcileri hedef alan eğitimlerin artırılması gerekliliği,
- Hali hazırda devam eden girişimcilik eğitimlerinin sürelerinin kısa olması, iş planı hazırlama ve genç girişimcileri iş kurma süreçlerine yeterli seviyede hazırlayamaması,
- Üniversite sanayi işbirliğinin arzu edilen seviyede olmaması,
- Bölgede Trabzon dışında Teknopark yapısının bulunmaması, Trabzon Teknokent’in tüm TR90 illerine hizmet sunmasının zor olması,
- Bölge illerinde kuluçka merkezlerinin yaygınlaşmasına ihtiyaç duyulması
- Bölgede mentorluk kapasitesinin nitelik ve nicelik olarak artırılmasının gerekliliği,

8. Strateji Önerisi

8.1.Strateji Çerçevesi

TR90 Bölgesi'nde genç girişimciliğin desteklenmesine yönelik olarak önerilen strateji çerçevesi iki temel unsur üzerine inşa edilmiştir. Birincisi stratejinin doğrudan konusu olan hedef kitle olarak potansiyel ve genç girişimcileridir. İkincisi ise girişimciliğin filizlendiği ve geliştiği girişimcilik ekosisteminin unsurlarıdır. Bu çerçevede strateji Doğu Karadeniz Bölgesi'nde genç girişimcilik hedef kitlesini üç kategoride ele almaktadır;

- i. İş sahibi olmayan genç kişiler,
- ii. İş fikrini herhangi bir iktisadi alanda hayata geçirmiş olan genç girişimciler,
- iii. Yenilikçi genç girişimciler

Söz konusu hedef kitlenin doğrudan etkileşim içinde bulunduğu iş kurmaya yönelindikleri, iş kurdukları ve büyüyerek bölgesel kalkınmanın aktif bir aktörü haline geldikleri ortam ise bölgesel girişimcilik ekosisteminin unsurları tarafından şekillenmektedir. Bölgesel girişimcilik ekosisteminin gelişimi genç girişimciliğin gelişmesi de beraberinde getirmektedir.

Genç girişimciliğin desteklenmesinde altı çizilmesi gereken ve bölgesel girişimcilik stratejisi kapsamında mutlaka yer alması gereken bir diğer faktör, bölgede girişimcilik alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların girişimcilik alanında kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi ve kurumlar arasında bölgesel girişimcilik ekosisteminin gelişmesi yönünde birlikte adım atılması hususudur. Bu bağlamda önerilen stratejik çerçevenin bir ayağını da kurumlar arası işbirliği ve yönetim yapısı oluşturmaktadır.

Özetle önerilen stratejik çerçevenin üç odak noktası bulunmaktadır;

- i) Potansiyel girişimciler ve işletmesini kurmuş genç girişimciler,
- ii) Bölgesel girişimcilik ekosistemi unsurları,
- iii) Girişimcilik alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarda kapasite geliştirme ve yönetim.

Bu bilgiler ışığında bölgede genç girişimciliğin desteklenmesi yönünde önerilen stratejik hedef ise "TR90 Bölgesi'nde girişimcilik ekosisteminin güçlendirilerek genç girişimciliğin desteklenmesi, ilgili kurum ve kuruluşlarda girişimcilik kapasitesinin artırılması ve yönetim yapısının kurulması ile yenilikçi girişimciler başta olmak üzere tüm iktisadi alanlarda genç girişimcilerin desteklenmesi" şeklindedir.

Strateji çerçevesi ve stratejik hedef kapsamında eylem alanları önerilmiştir. Bu bölümde yer alan hususlar tamamlanan çalışma ışığında ve bölgesel tespitler bağlamında yapılandırılmıştır.

8.2. Öncelikli Eylem Alanları

Öncelikli eylem alanları girişimcilik ekosistemi unsurları çerçevesinde ele alınmıştır. TR90 Bölgesi'nde genç girişimciliğin desteklenmesi için önerilen eylem alanları aşağıda sunulmuştur:

Tablo 7: TR90 Bölgesi'nde Genç Girişimciliğin Desteklenmesinde Öncelikli Eylem Alanları Öneri Seti

Genç Girişimciliğin Desteklenmesinde Önerilen Öncelikli Eylem Alanları		
1. İş Yapma Ortamının Güçlendirilmesi	2. Pazarlara Erişime Yönelik Desteklerin Sağlanması	3. Finansal Desteklere Erişimin Sağlanması
<ul style="list-style-type: none"> -TR90 Bölgesi illerinde kuluçka merkezlerinin kurulması ve yaygınlaştırılması, -Genç girişimcilerin ve potansiyel genç girişimcilerin iş hayatına yönelik staj imkânlarına ulaşmalarının sağlanması, -Potansiyel girişimcilerin yönlendirilerek iş kurmalarının teşvik edilmesi ve bölgede istihdamın artırılması 	<ul style="list-style-type: none"> -Genç girişimcilerin dış pazarlara erişiminde desteklenmesi, -Genç girişimcilere bölge iç pazarında yeni iş olanaklarının ve bölgesel yatırım alanlarının tanıtılması, değer zinciri içinde yeni işletmelerin kurulmasının desteklenmesi, 	<ul style="list-style-type: none"> -Genç girişimcileri hedef alan finansal araç ve destek paketlerinin tasarlanması, -Yatırımcılar ve genç girişimcileri buluşturan mekanizmalar kurulması ve güçlendirilmesi, -Mikro finansman olanaklarının artırılması,
<p>4. Bilgi Birikimin Oluşumu ve Yayılımına Katkı Sağlanması</p> <ul style="list-style-type: none"> -Üniversite-sanayi işbirliğinin güçlendirilmesi -Ar-ge ve teknoloji merkezlerinin sayıca artması, mevcut yapıların güçlendirilmesi, -Bölge'de OSB'lerin genç girişimcilere yönelik destek ve faaliyetlerinin geliştirilmesi, -Doğu Karadeniz Bölgesinde Gelişen Yenilikçi Sektörlerin Güçlendirilmesi Programı / Projesinin Başlatılması 	<p>5. Girişimcilik Yetenekleri ve Kültürünün Yaygınlaştırılması</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gençleri girişimcilğe özendiren bilgilendirme, tanıtım, eğitim ve yarışma gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, - Üniversitelerde girişimcilik faaliyetlerinin güçlendirilmesi, bölgesel bazda süreli ve düzenli etkinliklerin hayata geçirilmesi - Doğu Karadeniz Bölgesinde Mentorluk Kapasitesinin Güçlendirilmesi -Genç Girişimciler için Danışmanlık ve Eğitim Programlarının Başlatılması - Doğu Karadeniz Bölgesi Genç Girişimciler Ağının Kurulması - DOKA Genç Girişimciler Buluşma Günleri gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi 	<p>6. Yenilikçi Genç Girişimcilerin Desteklenmesi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yenilikçi Genç Girişimcilerin Desteklenmesi Programının Geliştirilmesi
<p>7. Girişimciliğin Geliştirilmesi Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi ve Yönetişim Yapısının Kurulması</p> <ul style="list-style-type: none"> -TR90 Bölgesi'nde girişimcilik çalışma ve faaliyetlerine yönelik yönetim yapısının oluşturulması -Genç girişimcilğe yönelik olarak faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arasında işbirliklerinin artırılması. -İlgili kurumların, kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi. 		

Eylem Alanı 1: İş Yapma Ortamının Güçlendirilmesi

Bölgesel girişimcilik ekosistemi unsurları arasında düzenleyici çerçeve olarak anılan ve girişimciliğin desteklenmesinde belirleyici rol oynayan faktörler arasında iş yapma ortamının güçlendirilmesi yer almaktadır. Bu kapsamda mevzuata dayalı yükümlülüklerin genç girişimciler üzerindeki yükünü azaltmak ve iş hayatına hazırlanmalarını sağlamak amacı ile önerilen eylem alanları:

1.1. Kuluçka Merkezlerinin Yaygınlaştırılması ve Güçlendirilmesi: Genç girişimcilerin desteklenmesi perspektifinden iş kurma ve büyümeye yönelik desteklerin bölgede yaygınlaştırılması önerilen eylem alanlarından biridir. Bu noktada yenilikçi ya da geleneksel sektörlerde faaliyet gösteren genç girişimcilerin özellikle ilk yıllarında desteklenmelerine yönelik kuluçka merkezleri, iş geliştirme merkezleri ve işliklerin kurulması, mevcut merkezlerin güçlendirilmesine yönelik bölgesel desteklerin sağlanmasında fayda görülmektedir. Bu kapsamda bölge illerinde atılabilecek adımlar arasında;

- Mevcut durumda bölgede faaliyet gösteren kuluçka merkezlerinin kapasite ve hizmetlerinin güçlendirilmesine yönelik desteklerin hayata geçirilmesi,
- Bölge illerinde eğitim vermekte olan üniversiteler bünyesinde ön kuluçka, kuluçka merkezlerinin ve hızlandırıcıların açılmasına yönelik proje ve desteklerin hayata geçirilmesi,
- Bölge illerinde genç girişimcilerin faydalanabileceği İŞGEM'lerin yaygınlaştırılması.

1.2. Genç Girişimcilere Staj İmkânının Sağlanması: Genç girişimcilerin kendi işletmeleri ile iş hayatına atılmadan önce işletmelerini kurmayı planladıkları sektörlerde staj yapmalarına imkân sağlayacak bölgesel programların hayata geçirilmesinde fayda görülmektedir. Söz konusu staj programlarının örgün eğitim dışında bulunan potansiyel genç girişimcileri de kapsamı önerilmektedir. Genç girişimcilere yönelik staj olanaklarının bölgede faaliyet gösteren firmalarla işbirliği içinde ve hali hazırda devam eden girişimcilik eğitim programları dâhilinde değerlendirilmesi önerilmektedir.

1.3. Potansiyel girişimcilerin yönlendirilerek iş kurmalarının teşvik edilmesi ve bölgede istihdamın artırılması: Doğu Karadeniz Bölgesi'nde girişimciliğin istihdam üzerindeki etkisinin artması, potansiyel genç girişimcilerin iş kurma ve finansal desteklere erişiminin kolaylaştırılması, mesleki bilgi ve becerilerinin geliştirilerek iş sahibi olmalarının teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Potansiyel genç girişimcilere yönelik olarak iş fikirlerinin değerlendirilerek bölgede devam eden eğitim, danışmanlık ve desteklerden yararlanmaları yönünde yol gösterilmesi, potansiyel genç girişimcilerin kendi işletmelerini kurarak bölgede istihdama katkı sağlanması bölgesel plan, program ve proje faaliyetleri arasında yer almalıdır.

Eylem Alanı 2: Pazara Erişime Yönelik Desteklerin Sağlanması

Genç girişimcilerin bölgede karşılaştıkları problemler arasında gerek iç gerekse dış pazarlara erişimde yaşadıkları sorunlar, pazarın kısıtlı olması veya ürün pazarlamasına yönelik bilgi ve tecrübe eksikliği yer almaktadır. Özellikle işletmenin ilk yıllarında ürün ve hizmet satışı ve pazarlanmasında, iç pazarlara ve ihracat pazarlarına erişimlerinde genç girişimcilerin farklı destek mekanizmaları ile desteklenmesinde fayda görülmektedir. Bu kapsamda önerilen eylem alanları:

2.1. Genç Girişimcilerin Dış Pazarlara Erişiminde Destek Sağlanması: Bölgede faaliyet gösteren ve ihracata yönelik ürün ve hizmet geliştiren genç girişimcilerin dış pazarlara ulaşmalarında ihracat geliştirmeye yönelik destek paketlerinin geliştirilmesinde fayda görülmektedir. Söz konusu destek paketleri kapsamında ihracata yönelik devlet desteklerinin tanıtılması, ihracat pazar araştırması, ihracata yönelik ürün belge ve sertifikalarının alınması, ihracat koçluk programı, iş İngilizcesi eğitim desteği gibi araçlar yer alabilir.

2.2. Bölgesel Değer Zincirlerine Genç Girişimcilerin Entegrasyonu: Bölgesel kalkınmada değer zincirleri ve rekabet ortamının güçlendirilmesine yönelik politika ve programların tartışılmaz bir yeri bulunmaktadır. Bölgesel kalınma politika ve programlarında değer zinciri odağında kümelenme yaklaşımı ve destekleri tüm bölgelerde hayata geçirilmektedir. Genç girişimcilerin bölgesel ekonomik kalkınma sürecinde daha etkin rol oynayabilmeleri sağlanmalıdır. TR90 Bölgesi dâhilinde gelişmede öncelikli sektörlerde değer zinciri dâhilinde genç girişimcilerin yer alması teşvik edilmelidir. Sektörel ölçekte bölgesel değer zincirlerinde ihtiyaç duyulan uzmanlık alanlarına genç girişimcilerin faaliyet göstermelerinin önü açılmalıdır. Bölgede hayata geçirilecek bölgesel rekabet projelerine genç girişimcilerin dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

Eylem Alanı 3. Finansal Desteklere Erişimin Sağlanması

TR90 Bölgesi'nde genç girişimcilerin gerek işletme kuruluş döneminde gerekse işletmenin ilerleyen yıllarında karşılaştıkları en büyük zorluklar arasında sermaye eksikliği yer almaktadır. Sermaye eksikliği sadece işletmenin kuruluş dönemi ve ilk yıllarında değil, büyüme evresinde de yaşanmaktadır.

Hali hazırda genç girişimcilerin yararlanabildikleri devlet destekleri bulunmakla birlikte desteklerin çeşitlendirilmesi, girişimin evrelerine ve girişim türüne bağlı olarak finansal araçların tasarlanması, doğrudan genç girişimcileri hedef alan özel destek paketleri veya programları hazırlanması genç girişimciliğin desteklenmesinde önemlidir.

Mevcut durumda genç girişimcilerin yararlanabileceği yenilik odaklı, tarım odaklı ve genel destekler bulunmasına rağmen 18-29 yaş aralığında henüz hatırı sayılır finansal bir birikimi olmayan gençler için işletme kuruluşuna yönelik ön finansman maliyetlerini karşılamak zordur. İşletme kuruluş ve ilk yıllarına ek olarak işletmenin büyüme, ürün ve hizmetlerin ticarileşmesi süreçlerinde de finansal erişim hayati rol oynamaktadır.

Bir diğer husus genç girişimcilerin mikro ya da küçük işletme yapısına sahip olmalarıdır. Özellikle mikro işletmelerin KOBİ desteklerinden faydalanması nispeten zor olmaktadır. Finansal erişim ihtiyaçları kapsamında aşağıdaki eylem adımları önerilmektedir:

3.1. Genç Girişimcileri Hedef Alan Finansal Araç ve Destek Paketlerinin Tasarlanması: TR90 Bölgesi'nde doğrudan genç girişimcileri hedefleyen finansal destek programının tasarlanarak hayata geçirilmesinin ilgili kurum ve kuruluşların plan ve programlarına alınması önerilmektedir. Mevcut devlet desteklerini tamamlayıcı nitelikte tasarlanabilecek "Doğu Karadeniz Genç Girişimcileri için Finansal Destek Programı" tematik, sektörel ve proje bazlı olarak hayata geçirilebilir. Genç girişimcilerin kurdukları işletmeler dâhilinde alacakları danışmanlık, ihracata yönelik belgelendirme, ihracat koçluğu, AR-GE maliyetleri, markalaşma, yönetim gibi alanlarda desteklenmeleri program kapsamında yer alması önerilen alanlar arasındadır. Finansal araçların ve desteklerin geliştirilmesinde Doğu Karadeniz Bölgesi iktisadi yapısı ışığında tarımda genç girişimcilik, hizmetler sektöründe genç girişimcilik, yenilikçi genç girişimcilik başlıklarında finansal destek paketlerinin geliştirilmesi önerilmektedir.

3.2. Yatırımcılar ve Genç Girişimcileri Buluşturan Faaliyetlerin Hayata Geçirilmesi: Bölgede faaliyet gösteren genç girişimcilerin işletmelerin büyüme sürecinde bölge içinde, bölge dışından ve uluslararası yatırımcılarla buluşmalarını sağlamak, kurulan bağlantıların sonuçlanması yönünde genç girişimcilerle mentörlük olanakları yaratmak öneriler arasındadır. Bu bağlamda Doğu Karadeniz Bölgesi illerini kapsayan ve farklı alanlarda faaliyet gösteren genç girişimcilerin işletmelerini, yenilikçi ürün ve hizmetlerini, proje, iş modeli ve gelecek hedeflerini potansiyel yatırımcı firmalara sunabilecekleri ortamın yaratılması önerilmektedir. Söz konusu eylem adımı Proje Pazarı şeklinde hayata geçirilebilir. Önerilen çalışmanın Doğu Karadeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların işbirliği ile projelendirilerek hayata geçirilmesi önerilmektedir.

3.3. Mikro Finansman Olanaklarının Yaygınlaştırılması: Bölgede faaliyet gösteren genç girişimciler mikro veya küçük ölçekli işletme yapısına sahiptir. Özellikle mikro ölçekli genç girişimciler için bölgede mikro finans olanaklarının yaratılmasında fayda görülmektedir. Bu bağlamda mikro finans sağlayan ulusal ve veya uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği projelerinin de hayata geçirilmesine gelecek planları arasında yer verilebilir.

Eylem Alanı 4. Bilgi Birikiminin Oluşumu ve Yayılımına Katkı Sağlanması

Bölgede uzmanlık alanlarının gelişimi, teknoloji ve Ar-Ge odaklı çalışmaların artması başta yenilikçi girişimciler olmak üzere orta ve uzun vadede bölgede bilgi birikiminin artmasını, ihtisaslaşmış firmaların doğmasını ve bölgesel kalkınmada girişimcilerin daha etkin rol oynamasını sağlayacaktır. Bu bağlamda Doğu Karadeniz Bölgesi'nde hali hazırda yenilikçi genç girişimcilerin faaliyet gösterdikleri alanlar arasında yazılım, mühendislik, endüstriyel tasarım, yenilenebilir enerji, elektrik elektronik gibi yenilikçi alanlar bulunmaktadır. Yenilikçi genç girişimcilerin proje fikirleri ve ar-ge çalışmalarına öncelik verilmesi mevcut devlet desteklerini tamamlayıcı nitelikte proje ve faaliyetler geliştirilmesi bölge geleceği için büyük önem taşımaktadır. Bölgede yenilikçi fikir ve projelerin girişimlere dönüşmesi, girişimlerin ürünlerinin Ar-Ge destekleri ile gelişmesi, ürünlerin ticarileşmesi için katılımcı ve bütünlüklü bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Bu bağlamda yenilik odaklı iş fikri olan potansiyel girişimcilerin ya da yeni girişimcilerin münferiden desteklenmesinin yanı sıra bölgesel olarak işbirlikleri ile yenilikçiliği besleyecek bölgesel bilgi birikiminin geliştirilmesi hedeflenmelidir. Üniversite-sanayi işbirliği, firmalar arası işbirlikleri, Ar-Ge ve teknoloji merkezlerinin nitelik ve nicelik olarak güçlendirilmesi, bölge sanayi alt yapısının genç girişimciler tarafından daha etkin bir şekilde kullanılabilmesi sağlanmalıdır. Bu çerçevede önerilen eylem alanları şu şekildedir:

4.1. Üniversite Sanayi İşbirliğinin Genç Girişimciler Odağında Güçlendirilmesi: TR90 Bölgesi, mühendislik fakülteleri ile köklü bir geçmişe sahip olan Karadeniz Teknik Üniversitesi başta olmak üzere bölge illerinin tümünde üniversiteler büyük bir potansiyel ve fırsat barındırmaktadır. Bölgede eğitim vermekte olan üniversitelerin tümü çeşitli faaliyetlerle gerek girişimcilik eğitimleri gerekse iş fikri olan üniversite öğrencileri ve akademisyenleri yenilikçi iş fikirlerini hayata geçirebilmelerinde yol göstermek için çalışmaktadır. Söz konusu faaliyetler gerek üniversiteler arası işbirliklerinin gerekse üniversitelerin desteklenmesi ile güçlendirilebilir. Üniversitelerin yenilikçi genç girişimcileri desteklemesi önemli olmakla birlikte, işletme kurulumundan sonra özellikle ürün ve hizmet geliştirme süreçlerinde sanayi ile genç girişimciler arasında etkileşim ve işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada sanayici ve genç girişimcileri buluşturacak, bölgede sanayicilerin genç girişimcileri sahiplen-

me düzeyini artıracak adımların atılmasını sağlayacak çalışmaların hayata geçirilmesi, bu yönde köprü görevi olabilecek kurum ve kuruluşların desteklenmesi önemlidir.

4.2. AR-GE ve teknoloji merkezlerinin sayıca artması, mevcut yapıların güçlendirilmesi: Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yenilikçi genç girişimcileri destekleyen Teknoloji Geliştirme Bölgesi sınırlı sayıdadır. Özellikle bölgenin büyük illerinde teknoloji ve ar-ge merkezlerinin sayıca artması hedeflenmelidir.

Bölgede teknoloji geliştirme bölgeleri, Ar-Ge Merkezlerinin açılması hedefinin yanı sıra hali hazırda faaliyet göstermekte olan merkezlerin güçlendirilmesi, destek programları ile gerek personel gerekse finansal araçlarla destek sağlanması söz konusu merkezlerin bölgenin tüm illerine hizmet sunabilmeleri yönünde hızlandırıcı ve kolaylaştırıcı rol oynayacaktır.

4.3. OSB'lerde genç girişimcilere yönelik destek ve faaliyetlerinin geliştirilmesi: Özellikle teknolojik ürün ve sanayi alanında iş kuran ve işletmelerini devlet destekleri kapsamında Teknokent ve/veya kuluçka merkezlerinde kuran genç girişimcilerin ürün prototipinin oluşması evresinden başlayarak ürün geliştirme çalışmalarını kolaylaştırmak ve hızlandırmak için sanayinin içinde konumlanabilmeleri sağlanmalıdır. Bu kapsamda genç girişimcilere bölgede aktif olan OSB'ler içinde kurulacak işlikler ile destek sağlanması önerilmektedir. Söz konusu faaliyet OSB'ler ve ilgili kurum ve kuruluşların işbirliği projeleri dâhilinde hayata geçirilebilir.

4.4. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Yenilikçi Sektörlerin Güçlendirilmesi Programı / Projesinin Başlatılması: Ar-Ge, teknoloji ve yenilik odaklı sektörlerin gelişmesi TR90 Bölgesi'nin kalkınmasında öncelikli politika alanları arasında yer almalıdır, bu yönde bölgede hayata geçirilebilecek yatırım ve projeler desteklenmelidir. Bölge sanayisinin yenilikçi ve teknoloji geliştiren firmalarla büyümesi yönünde atılabilecek adımlardan biri genç girişimcilerin desteklenmesi ve bölgede kalmalarının sağlanması olmalıdır. Bu bağlamda Doğu Karadeniz Bölgesi illerinde yenilikçi sektörlerin ve gelecek için genç girişimcilerin yönlendirilebileceği futuristik alanların belirlenmesi önem teşkil etmektedir. Bölgede yenilikçi sektörlerin güçlendirilmesi kapsamında sanayi, üniversite ve genç girişimciler arasında işbirlikleri başlatılmalı, yenilikçi ürün ve hizmetlerin ticarileşmesi sağlanmalıdır.

Eylem Alanı 5. Girişimcilik Yeteneklerinin Geliştirilmesi ve Girişimcilik Kültürünün Yaygınlaştırılması

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması ve gençlerin girişimcilik yeteneklerinin artırılması yönünde atılabilecek adımlara ilişkin önerilen eylem alanlarına aşağıda yer verilmektedir.

5.1. Gençleri girişimciliğe özendiren bilgilendirme, tanıtım, eğitim ve yarışma gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi: Bölge illerinde ilk ve orta öğrenim kurumlarında verilmekte olan eğitimlerin güçlendirilmesi, eğitim kurumlarına hayata geçirilecek girişimcilik odaklı projelerin ve yarışmaların desteklenmesi önerilmektedir. Bu kapsamda "Doğu Karadeniz İlleri Geleceğin Girişimcilerini Yaratıyor" mottosu ile bölge illerinde bulunan eğitim kurumlarını kapsayan yarışma programları bölgesel işbirlikleri ve desteklerle hayata geçirilebilir.

Ayrıca Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sosyal ve kültürel yaşama yönelik etkinliklerle ailelerin girişimcilik kültürü ile tanışmalarını sağlamak, bölge kültürel yapısının gelecekte girişimciliği desteklemesi adına önemlidir. Örgün eğitim sisteminin ilk aşamalarından başlayarak başta yenilik, teknoloji ve üretime yönelik katma değerli alanlar olmak üzere çocukların ve gençlerin aileleri ile birlikte katılabilecekleri girişimcilik odaklı eğitim, etkinlik ve programların bölge illerinin tümünde düzenlenmesi yenilikçi girişimciliğin desteklenmesi bakımından da orta ve uzun vadede bölge için önem teşkil etmektedir.

5.2. Üniversitelerde girişimcilik faaliyetlerinin güçlendirilmesi, bölgesel bazda süreli ve düzenli etkinliklerin hayata geçirilmesi: Bölge illerinde eğitim veren tüm üniversitelerin genç girişimciliğin gelişmesi yönünde faaliyetleri bulunmaktadır. Söz konusu faaliyetlerin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, yarışma ve panellerle güçlendirilmesi girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması bakımından önemlidir. Aynı zamanda gençlerin üniversitelerin girişimcilik alanındaki faaliyetlerden haberdar olması, farklı ve tamamlayıcı programların hayata geçirilebilmesi için üniversiteler arasında girişimcilik odağında işbirliklerinin artırılmasında fayda görülmektedir.

5.3. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Mentorluk Kapasitesinin Güçlendirilmesi: TR90 illerinde iki tür genç girişimciden söz etmek mümkündür; birincisi teknoloji, yazılım, AR-GE odaklı ürün ve hizmet geliştiren genç girişimciler, ikincisi ise nispeten daha geleneksel, bölge iç pazarına yönelik ağırlıklı olarak mesleki bilgiye dayalı hizmetler ya da zanaatlardır. Söz konusu iki grup içinde ihtiyaçlar -içerikten bağımsız olarak- benzerdir.

İş kurma ve özellikle ilk yıllarda yürütme süreçlerinde kolaylaştırıcı desteklerin hayata geçirilmesi her iki grup tarafından da dile getirilmektedir. Özellikle aktif, girişimciyi sahiplenen, iş kurma ve sürdürme aşamalarındaki engelleri ve çözüm yollarını pratikten bilen mentörlere danışmaya genç girişimcilerin ihtiyacı bulunmaktadır.

TR90 Bölgesi'nde ulusal ve uluslararası mentorler ve danışmanlar havuzunun kurulmasında, hali hazırda bölgede genç girişimcilere destek veren mentörlerin eğitilmesi ve donanımlarının geliştirilmesinde fayda görülmektedir.

5.4. Genç Girişimciler için Danışmanlık ve Eğitim Programlarının Başlatılması: Genç girişimcilerin işletmelerini kurmadan önce iş kurma konusunda eğitim ve tecrübelerinin yetersiz olması ve/veya aldıkları eğitimlerin teorik ve kısa süreli olması, girişimlerin kuruluş ve işleyiş süreçlerinde karşılaşılan sorunların çözümü için yeterli olmamaktadır.

Benzer şekilde özellikle devlet desteği almak ya da bir proje kapsamında işletme kurmayı hedefleyen -üniversiteli olsun ya da olmasın- genç girişimciler proje belgeleri ya da iş planlarına, destek alabilmek için hazırlanması gereken bir belge olarak bakmaktadır.

Burada önemli olan husus algıda değişim yaratmak, mevcut durumda süregelen yaklaşımdan gençlerin bilinçlendirilerek uzaklaştırılmasını sağlamaktır. Bu noktada eğitmen ya da danışmanların mevcut eğitim ya da kurs süreçlerinde genç girişimcilerle iş planı yazımı aşamalarında birebir çalışmalarına olanak sağlanmalıdır. Hazırlanan belgelerin "destek alma" aracı değil aksine "yol haritası" olduğu fikri bir tür metodoloji transferi ile aktarılmalıdır. Başka bir ifade ile ezberle giden süreç, operasyonel ve pratik bir zemine geçmelidir.

Genç girişimcilerin işletmelerini kurduktan sonra en çok ihtiyaç duydukları eğitim ve danışmanlık konuları arasında pazarlama, finansal analiz ve mali tabloların okunması, e-ticaret, yönetim, personel seçimi ve ekip kurma, e-ticaret, ihracat yer almaktadır. Ek olarak işletmenin ana faaliyet konusunu oluşturan alanlarda genç girişimciler mesleki uzmanlaşmaya ve gelişmeye yönelik eğitim taleplerini belirtmiştir.

İş fikri aşamasından başlayarak genç girişimcilere yönelik danışmanlık ve eğitim destekleri girişim evreleri ve girişim türü gözetilerek destek programları kapsamına alınmalıdır.

5.5. Doğu Karadeniz Bölgesi Genç Girişimciler Ağının Kurulması: Bölgede faaliyet gösteren genç girişimcilerin birbirleri ile iletişim kurabildikleri, iş ve proje fikirlerini paylaşabildikleri, ilgili kurum ve kuruluşların etkinlik ve programlarından haberdar olabilecekleri interaktif bir dijital platform ve uygulamanın geliştirilmesi plan, program ve/veya proje kapsamına alınabilir. Ayrıca söz konusu platform ile bölge ve iller bazında başarılı genç girişimcilerin görünür olmalarının sağlanması hedeflenmelidir.

5.6. DOKA Genç Girişimciler Buluşma Günleri: Genç girişimcilerin ilgili tüm paydaşlar ile bir araya gelebilecekleri, kendilerini ifade edebilecekleri, bölge kurum ve kuruluş yetkilileri ile görüş alışverişinde bulunabilecekleri, başarılı girişimcilerden bilgi ve tecrübe edinebilecekleri açık oturumları kapsayan bölgesel girişimcilik etkinliklerinin düzenlenmesi ve sonuçların raporlanarak bölge kalkınma stratejilerine yansıtılmasında fayda görülmektedir.

Eylem Alanı 6. Yenilikçi Genç Girişimcilerin Desteklenmesi

Saha araştırması ile TR90 İllerinde mevcut genç girişimci profilinin ağırlıklı olarak geleneksel sektörler olarak da nitelendirilecek, yeniliş, teknoloji ve ar-ge odağı nispeten düşük alanlarda faaliyet gösterdiklerini, girişimcilerin çoğunlukla hizmet sektöründe yönelindikleri görülmüştür. Diğer taraftan TR90 illeri başta Karadeniz Teknik Üniversitesi olmak üzere her ilde bulunan üniversiteleri ile güçlü bir mühendislik fakülteleri varlığına sahiptir. Mevcut durumda başta imalat sanayi olmak üzere teknoloji içeren ve imalat sektörüne yönelik alanlara üniversite gençliğinin daha yük-

sek oranda yönlendirilmesine büyük ihtiyaç bulunmaktadır. Bu yönde tasarlanacak desteklerin gerek bölge illerine gerekse TR90 Bölgesi'nin ekonomik kalkınmasına katkıları olacağı, gençlerin üniversiteden sonra başka illere gitme yönündeki eğilimlerini azaltacağı düşünülmektedir.

6.1. Yenilikçi Genç Girişimcilerin Desteklenmesi Programının Geliştirilmesi: Raporun farklı bölümlerinde yenilikçi genç girişimlerin desteklenmesinin bölgesel kalkınmadaki etkisine değinilmiştir. Önerilen stratejik hedef ve eylem alanları içerisinde yenilikçi genç girişimcilerin desteklenmesine yönelik önerilere yer verilmiştir. Doğu Karadeniz Bölgesi illerinde hali hazırda yenilikçi genç girişimleri destekleyen mekanizmalar bulunsa da, söz konusu destekler çeşitlendirilmeli ve yaygınlaşmalıdır. Bu bağlamda orta ve uzun vadeli girişimlerin farklı evrelerinde girişimcileri farklı araç setleri ile destekler nitelikte 1 ile 5 yıl arasında bölgesel destek paketleri ve/veya projeleri geliştirilmesinde fayda görülmektedir. Bölgede genç girişimcilerin yenilikçi, teknoloji ve AR-GE odaklı, katma değerli ürün ve hizmet üretimine yönlendirilmeleri, prototip geliştirme, ürünün ticarileşmesi ve pazara ulaşması alanlarında desteklenmesi program kapsamında yer almalıdır.

Eylem Alanı 7: Genç girişimciliğe yönelik bölgesel kapasitenin artırılması ve yönetim yapısının kurulması

7.1.Genç Girişimciliğin Desteklenmesine Katkıda Bulunan Kurum ve Kuruluşlarda Kapasite Gelişiminin Proje Bazlı Desteklenmesi: Bölgede girişimcilik alanında faaliyet göstermekte olan kurumların girişimciliğin geliştirilmesi amacı ile gerçekleştirecekleri faaliyetler ve bu amaçla ihtiyaç duyacakları kurumsal eğitim, danışmanlık ve istihdam alanlarında proje bazlı desteklenmeleri önerilmektedir.

7.2. Doğu Karadeniz Bölgesi Girişimcilik Yönetişim Yapısının Kurulması: Girişimciliğin TR90 Bölgesi'nde gelişmesine katkı sağlayan birçok farklı kurum ve kuruluş bulunmakta, faaliyetler gerçekleştirmekte, genç girişimcilere yönelik proje ve destek olanakları sunmaktadır. Bölge illerinde ve bölgenin tamamını kapsayacak şekilde, gelecekte hayata geçirilecek strateji ve programların tamamlayıcı olması, izlenebilir olması ve ortak bir vizyon ışığında uygulanabilmesi için bölgesel girişimcilik yönetim yapısının kurulması önerilmektedir.

9. Sonuç

Bölge nüfusunun yaklaşık %23'ünün 15 – 29 yaş aralığında gençlerden oluştuğu Doğu Karadeniz Bölgesi'nde genç girişimciliğin geliştirilmesi gençlerin iş gücüne kazandırılması açısından kritik öneme sahiptir.

Bölge iktisadi yapısında 2017 yılı itibarıyla istihdam edilen kişilerin %43,2'si tarım, %41,7'si hizmetler, %15'i sanayi alanlarında çalışmaktadır. İstihdam edilenlerin %35,7'sini işveren ya da kendi hesabına çalışan kişiler oluşturmaktadır. Bu oranın ise %70'i tarım sektöründe, %30'u ise hizmetler ve sanayi sektörlerinde kendi işini yapmaktadır. Veriler Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 2017 yılı itibarıyla tarım dışı alanlarda kendi işinde çalışanların %10,4 oranında olduğunu göstermektedir.

Bölgede 18- 29 yaş aralığında bulunan genç nüfus eğitimidir. Gençlerin %48,7'si lise ve dengi meslek okul mezunu, %25,1'i üniversite mezunu ve %22,1'i ilkokul mezunudur.

Çalışma kapsamında tamamlanan saha analizi bölgede genç girişimci profili, girişim özellikleri ve genç girişimcilerin iş yapma süreçlerinde karşılaştıkları engeller hakkında önemli tespitler sağlamıştır. Genç girişimciler üniversite ve lise mezunu eğitilmiş kişilerden oluşmaktadır. Bu bilgi bölgede girişimcilik kültürünün yaygınlaşması ve girişimcilerin yeteneklerinin geliştirilmesinde örgün eğitim kurumlarının ve üniversitelerin önemini göstermektedir. Bölgede genç girişimciler girişimcilik özelliklerini taşımaktadır. Girişimciler kendilerinden yola çıkarak girişimciyi en çok cesur, risk alan, sabırlı kişiler olarak tanımlamıştır. Genç girişimcilerin işletmelerini edinmiş oldukları mesleki bilgi ve beceriler üzerinde kurma eğiliminde oldukları görülmüştür. Genç girişimcilerin işletme kurmaya iten sebeplerin başında kendi işini yapma ve bağımsız olma isteği gelmektedir. Bu isteği bölgede iş olanaklarının kısıtlı olması, maaşların gençler tarafından düşük bulunması gibi sebepler de etkilemektedir. Genç girişimcilerin ailelerinde ya da yakın çevrelerinde girişimcilik hikâyesi bulunmaktadır. Genç girişimciler işletme kuruluş sürecinde en büyük desteği ailelerinden almaktadır.

İşletme kuruluş süreçlerinde karşılaşılan en büyük zorluk sermaye eksikliğidir. Genç girişimciler arasında bölgede başta KOSGEB olmak üzere girişimcilik eğitimlerine katılım seviyesi yüksektir. Buna rağmen girişimcilik desteklerinden yararlanma oranı düşüktür. Genç girişimciler tarafından bölgede en yaygın olarak kullanılan devlet desteklerinin başında KOSGEB Yeni Girişimci Desteği bulunmaktadır. Finans desteklerine duyulan ihtiyacın yanı sıra iş fikri aşamasından başlayarak genç girişimcilerin işletme kuruluşu ve işletmenin ilk yıllarında eğitim, mentörlük ve danışmanlık ihtiyaçları bulunmaktadır. İş fikri aşamasında henüz işini kurmamış potansiyel genç girişimcilerin yönlendirilmeye, iş kurmak üzere iş planı hazırlanması ve proje dosyası hazırlanması konusunda tecrübe ve bilgi paylaşımına, iş kurma aşamasında yol göstericiliğe, işin kurulmasını takip eden ilk yıllarda finansal yönetim, pazarlama, e-ticaret, ihracat gibi alanlarda danışmanlık ve eğitimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Genç girişimciliğin desteklenmesi yönünde bölgede atılacak adımların girişimciliğin farklı evrelerinde ortaya çıkan farklı ihtiyaçları gözeterek nitelikte tasarlanmasında fayda görülmektedir.

Bölgede genç girişimciliğin hedef kitlesi bakımından üç grup altında ele alınması mümkündür; i) henüz iş sahibi olmayan gençler, ii) Herhangi bir iktisadi alanda işletmesini kurmuş genç girişimciler iii) yenilikçi genç girişimciler.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde genç girişimciliğin desteklenmesinde yenilikçi genç girişimciliğin desteklenmesi stratejik öncelikler arasında yer almalıdır. Bölge sanayisinin yenilikçi genç girişimlerin ürün ve üretim süreçlerinde geliştireceği yenilikler ile büyümesi bölgesel hedefler arasında yer almalıdır. Belge dâhilinde yenilikçi genç girişimcilerin ihtiyaçları ve desteklenmeleri yönünde önerilere detaylı olarak yer verilmiştir. Bu bağlamda altı çizilmesinde fayda görülen hususlar arasında yenilikçi girişimcilerin sanayi ile bağlarının güçlendirilmesi gerekliliğidir. Özellikle ürün prototiplerinin hazırlanması ve seri üretim altyapısına yönelik ihtiyaçların kuluçka merkezleri ya da iş geliştirme merkezlerini bütünler nitelikte sanayi içinde konumlanabilecek işliklerle desteklenmesi önerilmektedir. Yenilikçi genç girişimcilerin ürünlerin ticarileşmesi, pazara ulaşması aşamalarında desteklenmeleri zaruridir. Bu yönde var olan desteklerin çeşitlendirilmesi, destek miktarlarının artması ve bölgesel destek paketleri ya da projelerin hayata geçirilmesi son derece önemlidir.

Genç girişimciliğin desteklenmesi bölgesel girişimcilik ekosistemi unsurlarından bağımsız olarak düşünülemez. Genç girişimcilerin doğrudan etkileşim içinde oldukları bölgesel girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesi yönünde öneriler ve eylem alanları belge kapsamında sunulmuştur.

Son olarak, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde genç girişimcilik alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arasında işbirliklerinin artırılması, çalışmaların birbirini tamamlar nitelikte olması ve bölgesel bazda paylaşılan ortak bir genç girişimcilik vizyonu ışığında yönetim yapısının hayata geçirilmesi önerilmektedir.

